

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку та фінансів
Кафедра обліку і оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти
магістр

на тему: «Методика обліку та аналіз наявності та руху основних засобів»

Виконав: здобувач вищої освіти
за освітньою програмою
Облік і оподаткування
спеціальності 071 Облік і оподаткування
ступеня вищої освіти магістр
групи 1
Богомол В.О.
Керівник: Тютюнник С.В.
Рецензент: Пугач В.В.

Полтава 2024 року

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**Факультет обліку та фінансів
Кафедра обліку і оподаткування**

Освітня програма Облік і оподаткування
Спеціальність 071 Облік і оподаткування
Рівень вищої освіти магістерський

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Наталія КАНЦЕДАЛ
13 листопада 2023 року

**З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ
Богомола Віктора Олександровича**

1. Тема кваліфікаційної роботи: «Методика обліку та аналіз наявності та руху основних засобів»

керівник роботи: кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри обліку і оподаткування Тютюнник Світлана Василівна

Затверджено засіданням кафедри протокол № 6 від 16 жовтня 2023 р.

2. Строк подання здобувачем вищої освіти роботи 03 грудня 2024 р.

3. Вихідні дані до роботи:
фінансова звітність за 2021 – 2023 рр.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

Розділ 1. Теоретико-методичні засади обліку основних засобів.

Розділ 2. Облік наявності та руху основних засобів.

Розділ 3. Аналіз наявності та руху основних засобів.

5. Перелік графічного матеріалу: схеми, рисунки, графіки, діаграми за темою та об'єктом дослідження.

6. Дата видачі завдання: 13 листопада 2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір і затвердження теми роботи.	02.10.2023 р. – 19.10.2023 р.	
2	Складання та погодження розгорнутого плану та завдання на кваліфікаційну роботу	20.10.2023 р. – 13.11.2023 р.	
3	Опрацювання літературних джерел	14.11.2023 р. – 13.11.2024 р.	
4	Збір, вивчення і обробка інформації, необхідної для виконання роботи	14.11.2023 р. – 13.11.2024 р.	
5	Виконання теоретичного розділу роботи	14.11.2023 р. – 07.02.2024 р.	
6	Виконання аналітичних розділів роботи	08.02.2024 р. – 13.11.2024 р.	
7	Оформлення тексту роботи	14.11.2024 р. – 18.11.2024 р.	
8	Попередній захист роботи на кафедрі	19.11.2024 р. – 21.11.2024 р.	
9	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень і пропозицій	22.11.2024 р. – 27.11.2024 р.	
10	Нормо-контроль	28.11.2024 р. – 02.12.2024 р.	
11	Захист кваліфікаційної роботи	17.12.2024 р. – 19.12.2024 р.	

Здобувач вищої освіти

(підпис)

Віктор БОГОМОЛ

Керівник роботи

(підпис)

Світлана ТЮТЮННИК

ЗМІСТ

	стор.
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ.....	9
1.1. Економічний зміст основних засобів, їх класифікація та оцінка.....	9
1.2. Стан дослідженості проблеми та наукові напрями її вирішення.....	15
РОЗДІЛ 2. ОБЛІК НАЯВНОСТІ ТА РУХУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ.....	21
2.1. Організаційно-правові засади діяльності та облікова політика підприємства.....	21
2.2. Облік основних засобів та відображення інформації у звітності.....	26
2.3. Податкові аспекти обліку операцій з руху основних засобів.....	35
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ НАЯВНОСТІ ТА РУХУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ.....	40
3.1. Фінансово-економічний стан суб'єкта господарювання.....	40
3.2. Аналіз наявності, динаміки та стану необоротних активів.....	46
3.3. Аналіз ефективності використання основних засобів та шляхи її підвищення.....	52
ВИСНОВКИ.....	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	62
ДОДАТКИ.....	73

ВСТУП

Актуальність теми. Основні засоби, які належать суб'єкту господарювання відносяться до важливих облікових об'єктів та забезпечують здійснення повноцінної та безперебійної фінансової та господарської діяльності. На показники результативності діяльності підприємства впливає рівень продуктивного використання наявних основних засобів. Точне та достовірне відображення на бухгалтерських рахунках проведених господарських операцій пов'язаних із рухом основних засобів обумовлюється встановленими вимогами нормативно-правового регулювання та проведенням контрольних функцій за достатністю відображення даних у формах звітності.

Результати фінансово-господарської діяльності підприємства та рівень його конкурентоспроможності на ринку залежать від показників ефективності використання об'єктів основних засобів.

Основні засоби у більшості суб'єктів господарювання займають значну питому вагу в структурі активів підприємства, і як результат відносяться до важливих об'єктів бухгалтерського обліку.

Актуальні науково-методичні та практичні питання, що характеризують порядок бухгалтерського обліку основних засобів (надходження, амортизації, ремонту, списання, переоцінки), широко розглядаються у працях багатьох вчених-економістів, зокрема: Ф.Ф. Бутинця, Ю.А. Вериги, П.І. Гайдуцького, С.Ф. Голова, М.Я. Дем'яненка, В.М. Жука, Г.Г. Кірейцева, М.Ф. Огійчука, Л.К. Сука та інших. Однак окремі аспекти зазначених проблем потребують подальшого вивчення та науково обґрунтованих рекомендацій у зв'язку із змінами нормативної бази бухгалтерського обліку в цілому та основних засобів, зокрема.

Основні засоби є важливим видом майнових ресурсів, що має безпосередній вплив на характеристики майнового стану суб'єктів

господарювання. Вагомий внесок у методологію та практику аналізу майнового стану підприємств зробили В.Д. Базилевич, Г.І. Кіндрацька, Л.А. Лахтіонова, О.В. Павловська, В.О. Подольська, Ю.С. Цал-Цалко, М.Г. Чумаченко, Н.П. Шморгун та інші науковці. Разом із тим сучасна методична база з даної проблематики орієнтується насамперед на використання прийомів горизонтального і вертикального аналізу під час дослідження складу, структури та динаміки основних засобів. Водночас подальшого дослідження потребують питання факторного аналізу показників ефективності використання основних засобів.

Отже, важливість і актуальність вказаних проблем, їх практичне значення та недостатнє теоретичне і методичне опрацювання зумовили вибір теми кваліфікаційної роботи, її мету, завдання та структурну побудову.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає у викладенні методики обліку та аналізу наявності й руху основних засобів сільськогосподарського підприємства.

Для досягнення поставленої мети в роботі вирішуються такі завдання:

- розкрити економічний зміст, класифікацію та оцінку основних засобів, узагальнити стан дослідженості проблеми та наукові напрями її вирішення;
- викласти організаційно-правові засади діяльності та облікову політику підприємства;
- розглянути особливості документування, синтетичного та аналітичного обліку наявності та руху основних засобів на підприємстві, розробити пропозиції з їх удосконалення;
- дослідити позитивні та негативні характеристики фінансово-економічного стану суб'єкта господарювання;
- проаналізувати структуру та динаміку основних засобів компанії;
- провести розрахунок показників руху, функціонального стану та ефективності використання об'єктів основних засобів.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження є облікові процедури відображення господарських операцій щодо наявності та руху основних засобів. Предметом дослідження є теоретико-методичні засади, а також діюча практика обліку та аналізу наявності та руху основних засобів сільськогосподарського підприємства.

Інформаційною базою виконання роботи слугували Статут і Наказ про облікову політику підприємства, документи первинного, синтетичного та аналітичного обліку наявності та руху основних засобів, фінансова звітність (форма № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан), форма № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)», форма № 3 «Звіт про рух грошових коштів») за 2021-2023 рр.

Наукова новизна одержаних результатів. Наукова новизна одержаних автором результатів полягає у наступному:

- удосконалено положення облікової політики щодо основних засобів (запропоновано доповнити наказ такими положеннями: до основних засобів належать матеріальні активи, первісна вартість яких більше 20000 грн; класифікація за групами та діапазони строків корисного використання; порядок оцінки та визначення ліквідаційної вартості; метод та порядок нарахування амортизації; порядок проведення переоцінки основних засобів та інші);

- запропоновано з метою уніфікації НП(С)БО 7 до МСБО 16: узгодити критерії визнання основних засобів та структуру їх об'єктів у НП(С)БО 7 із МСБО 16; включити в НП(С)БО 7 методи нарахування амортизації, які передбачені в МСБО 16; чітко сформулювати дії при списанні суми дооцінки об'єкта на нерозподілений прибуток у НП(С)БО 7;

- запропоновано створити нову економічну класифікацію поділу об'єктів основних засобів на об'єкти основних засобів, що знаходяться на окупованій території та об'єкти, що знаходяться на підконтрольній території; відобразити в НП(С)БО 7 «Основні засоби» особливості обліку об'єктів основних засобів, що

знаходяться на окупованих територіях; відобразити в плані рахунків рахунки доходів та витрат що відображають державну компенсацію за знищені об'єкти основних засобів підприємства та списання залишків вартості знищених об'єктів основних засобів відповідно;

- запропоновано послідовність аналізу наявності та руху основних засобів.

Методи дослідження. Основою дослідження є фундаментальні положення економічної теорії, праці вітчизняних і зарубіжних вчених з проблем обліку та аналізу основних засобів підприємств.

Для реалізації поставлених завдань дослідження використовувалися такі методи: діалектичний метод пізнання та теоретичного узагальнення – для комплексного дослідження питань обліку основних засобів; абстрактно-логічний – для формулювання мети і завдань дослідження; комплексно-системний підхід – для вивчення положень національного законодавства щодо методики обліку наявності та руху основних засобів; індукції та дедукції – для побудови системи показників руху та ефективності використання основних засобів; аналізу і синтезу – для оцінювання структури та динаміки основних засобів; графічний і табличний – для наочного відображення результатів дослідження.

Практичне значення одержаних результатів. Висновки і пропозиції за результатами дослідження можуть слугувати основою при розробленні системи заходів з удосконалення обліку основних засобів, підвищення ефективності їх використання та поліпшення майнового стану підприємств.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження доповідалися й одержали позитивну оцінку на 5 науково-практичних конференціях, а саме: конференції студентів за результатами проходження виробничих, студентської та Всеукраїнських наукових конференціях.

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 6 наукових праць загальним обсягом 0,72 друк. арк., у тому числі в матеріалах конференцій – 6 тез доповідей обсягом 0,72 друк. арк.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

1.1. Економічний зміст основних засобів, їх класифікація та оцінка

Економічна суть об'єктів основних засобів полягає в тому, що вони безпосередньо беруть участь у кількох виробничих циклах, зберігаючи свою природну форму до завершення терміну служби та поступово переносячи свою вартість на готовий продукт у вигляді амортизації.

Згідно з пунктом 4 НП(С)БО 7 «Основні засоби», основні засоби визначаються як матеріальні активи, які підприємство (установа) утримує для використання у процесі виробництва (діяльності), постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, при цьому очікуваний строк корисного використання (експлуатації) їх більше одного року (або операційного циклу, якщо він триває довше за рік) [46].

З точки зору податкового законодавства, вказаного в статті 14.1.138 Податкового кодексу України, основні засоби визначаються як матеріальні активи, що включають запаси корисних копалин, надані в користування ділянки надр (за винятком вартості землі, незавершених капітальних інвестицій, автомобільних доріг загального користування, бібліотечних і архівних фондів, матеріальних активів, вартість яких не перевищує 20000 грн, невиробничих основних засобів і нематеріальних активів), що призначаються платником податку для використання у господарській діяльності платника податку, вартість яких перевищує 20000 грн і поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зносом та очікуваний строк корисного використання (експлуатації) якого з дати введення в експлуатацію становить понад один рік (або операційний цикл, якщо він триває довше за рік) [59].

Однозначного визначення основних засобів не існує, оскільки кожний автор по-різному трактує значення основних засобів і кожне визначення не схоже на інше. Загалом існують різні трактування визначення основних засобів. Аналізуючи визначення основних засобів, що були наведені авторами можна зробити висновок, що основні засоби - це активи підприємства які використовуються на підприємстві більше одного року і мають вартість більше 20000 грн, а в процесі їх використання переносять свою вартість на витрати періоду в якому використовуються.

На підприємстві здійснюється класифікація основних засобів підприємства з метою отримання більш деталізованої інформації для прийняття управлінських рішень керівником підприємства та отримання детальної інформації внутрішніми та зовнішніми користувачами.

Класифікації об'єктів основних засобів на підприємстві відображено на рис. 1.1.

З економічної точки зору участі в процесі виробництва товарів, робіт або послуг основні засоби можуть поділятися на виробничі основні засоби та невиробничі основні засоби. Виробничими основними засобами є основні засоби, що використовуються безпосередньо в процесі виробництва певного виду продукції або для надання певного виду послуг, а не виробничі основні засоби є основою, що використовується для задоволення потреб підрозділів підприємства.

Основні засоби, також поділяються на використовувані основні засоби та законсервовані основні засоби. До основних засобів, що використовуються на підприємстві є основні засоби, що безпосередньо задіяні у діяльності підприємства і на які в процесі використання здійснюється нарахування амортизації. До законсервованих основних засобів відносяться основні засоби, що знаходяться на балансі підприємства, але не використовуються у господарській діяльності підприємства у зв'язку з проведенням ремонту основного засобу, модернізація основного засобу, або інших причин.

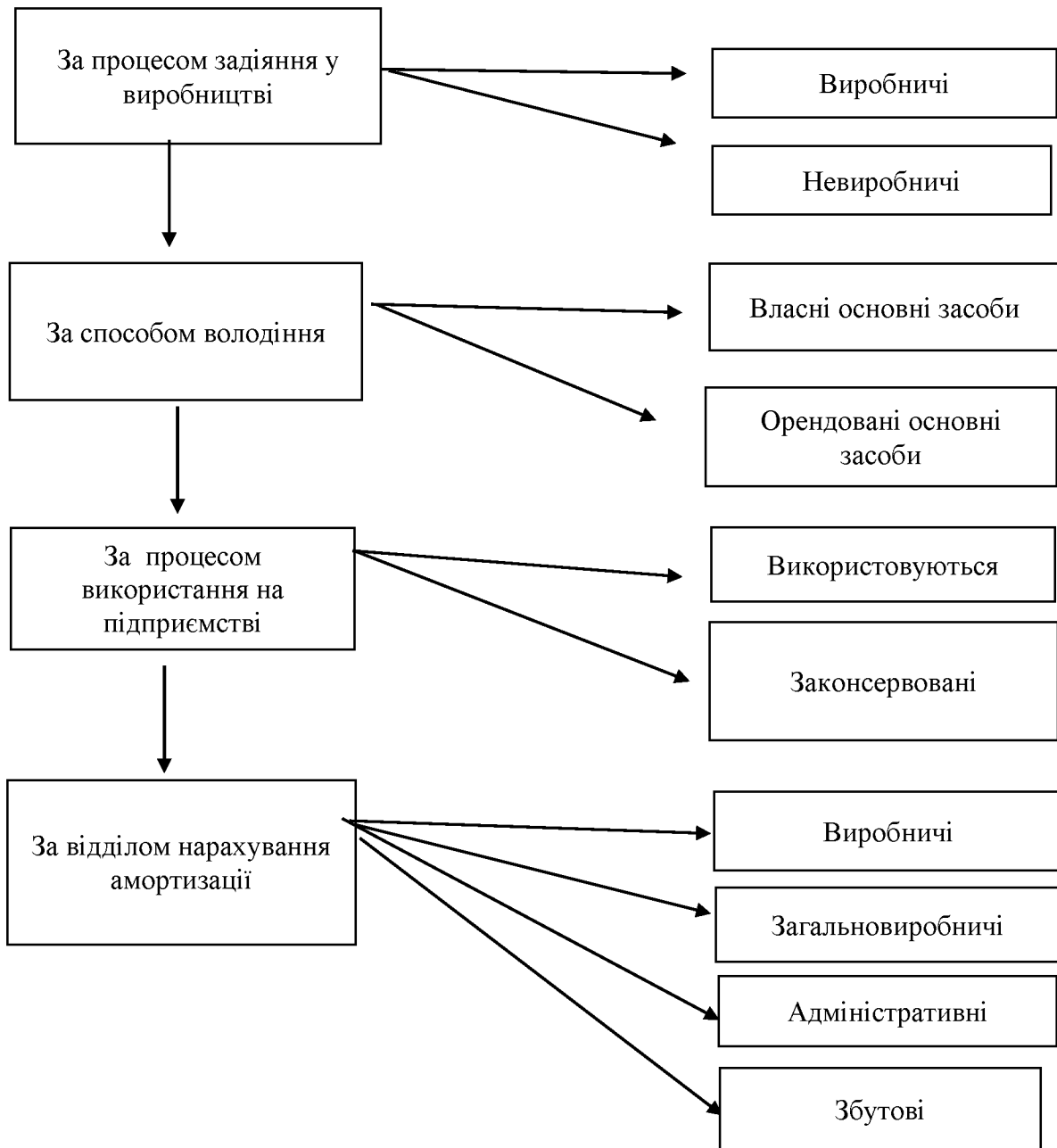

Рис. 1.1. Класифікація основних засобів підприємства

Основні засоби також поділяються за способом володіння основними засобами на орендовані та власні основні засоби, а за рахунком нарахування амортизації на об'єкт основного засобу поділяються на збутові основні засоби, виробничі основні засоби загальновиробничі основні засоби та адміністративні основні засоби.

Отримати основні засоби підприємства може декількома способами, зокрема створивши основний засіб на підприємстві, купивши його у постачальників, або отримавши основний засіб як благодійну допомогу від фізичної або юридичної особи.

Формування вартості за якою основний засіб обліковується на балансі підприємства під час його введення в експлуатацію залежить від методу надходження основного засобу.

Шляхи надходження основних засобів на підприємство відображені на рис. 1.2.

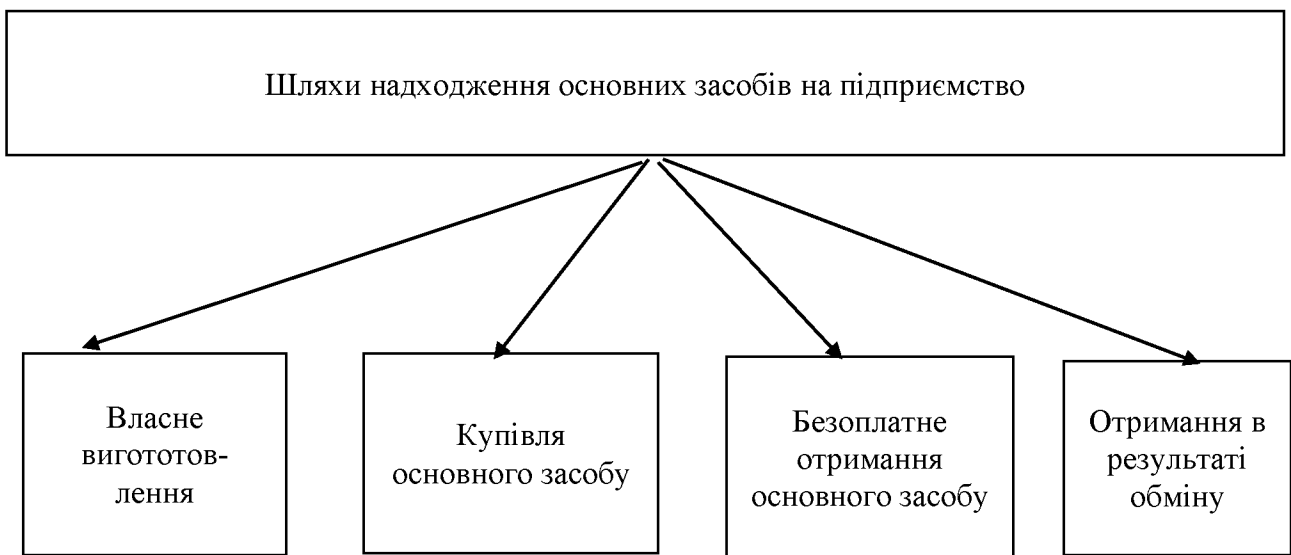

Рис. 1.2. Шляхи надходження основних засобів на підприємство

Основний засіб, що був створений підприємством самостійно обліковується на балансі підприємства за фактичною або історичною собівартістю, тобто за сумою витрат понесених на створення даного основного засобу. До основних витрат на створення основного засобу відносяться:

- витрати на оплату праці працівників, що були задіяні в процесі створення основного засобу;

- єдиний соціальний внесок, що нараховується на заробітну плату персоналу, який задіяний в процесі створення основних засобів;
- товаро-матеріальні цінності підприємства, що були витрачені на створення основного засобу;
- амортизація основних засобів підприємства, що були задіяні в процесі створення основного засобу;
- послуги сторонніх організацій, які були використані при створенні основного засобу.

Основний засіб підприємства, що був отриманий шляхом купівлі у постачальника обліковується на балансі підприємства за сумою витрат понесених на купівлю основного засобу. До даних витрат відносяться:

- вартість купівлі основного засобу у постачальника (без суми податку на додану вартість);
- мито та митні збори;
- витрати на встановлення основного засобу;
- витрати на доставку основного засобу на підприємство.

Основний засіб, що був отриманий підприємством як благодійна допомога обліковується на балансі підприємства за ринковою або справедливою вартістю.

Основний засіб, що був отриманий підприємством шляхом обміну на подібний або неподібний об'єкт дорівнює сумі об'єкта, що вибув з підприємства з можливою сумою доплати.

У процесі свого використання основний засіб може також підлягати переоцінці у випадку, якщо балансова вартість суттєво відрізняється від справедливої або ринкової вартості. Уразі, якщо балансова вартість основного засобу є більшою за ринкову вартість основного засобу, то даний основний засіб підлягає уцінці, тобто вартість даного основного засобу повинна бути зменшена, а якщо балансова вартість основного засобу є нижчою за ринкову вартість, то балансова вартість основного засобу на підприємстві повинна бути збільшена.

Об'єктом обліку основних засобів є завершений пристрій із всіма його приладами або окремий конструктивно-відокремлений елемент, призначений для виконання конкретних самостійних функцій. Також може бути врахований як відокремлений комплекс конструктивно поєднаних предметів однакового чи різного призначення, які обслуговуються спільними пристроями, приладдям, системою управління та спільним фундаментом.

Це призводить до того, що кожен елемент може функціонувати виключно у складі даного комплексу, а не в самостійному режимі. Якщо один об'єкт основних засобів складається з частин, які мають різні строки корисного використання, кожна з цих частин може бути визнана в бухгалтерському обліку як самостійний об'єкт основних засобів. Одиницею обліку основних засобів є окремий інвентарний об'єкт.

Інвентарним об'єктом основних засобів вважається закінчена будова з усіма пристосуваннями до неї або окремий, конструктивно відособлений предмет, що виконує самостійні функції.

Для організації обліку і забезпечення контролю за збереженням основних засобів кожному об'єкту основних засобів (інвентарному об'єкту), незалежно від того, чи знаходиться він в експлуатації, в запасі або на консервації, при прийнятті їх до бухгалтерського обліку повинен присвоюватися відповідний інвентарний номер [57].

Цей номер зберігається за об'єктом протягом усього періоду його експлуатації на даному господарюючому суб'єкті та вказується в усіх первинних документах і реєстрах, які фіксують наявність і рух об'єкта.

У випадках, коли інвентарний об'єкт має кілька складових з різним строком корисного використання і вони розглядаються як самостійні об'єкти, кожній складовій присвоюється окремий інвентарний номер. Якщо для об'єкта, що складається з декількох частин, встановлюється загальний строк корисного використання, цей об'єкт реєструється під одним інвентарним номером.

Інвентарні номери списаних з бухгалтерського обліку об'єктів основних засобів не використовуються повторно для обліку інших об'єктів протягом п'яти років після закінчення року списання.

Аналізуючи вище зазначену інформацію можна зробити висновок, що основні засоби - це один із найважливіших активів на підприємстві, який становить суттєву частку у активах підприємства. Вартість даного активу залежить безпосередньо від способу його надходження та може змінюватися впродовж терміну його використання в результаті проведення переоцінки.

1.2. Стан дослідженості проблеми та наукові напрями її вирішення

При проведенні бухгалтерського обліку основних засобів на підприємстві виникають проблеми з відображенням у бухгалтерському обліку певних господарських операцій та бухгалтерських проведення стосовно подій та явищ, що раніше не виникали на підприємстві.

З початком повномасштабної війни на території України важливою проблемою обліку основних засобів на підприємствах стало відображення на рахунках бухгалтерського обліку операцій, що підтверджують тимчасову консервацію об'єкта основних засобів через проведення бойових дій на території їх розташування [1].

Для відображення господарських операцій, що засвідчують перебування основних засобів на окупованій території, а також припинення використання основних засобів підприємства в результаті здійснення бойових дій доцільно додати додаткові рахунки в план рахунків бухгалтерського обліку.

В план рахунків бухгалтерського обліку варто додати рахунки що відображені на рис. 1.3.

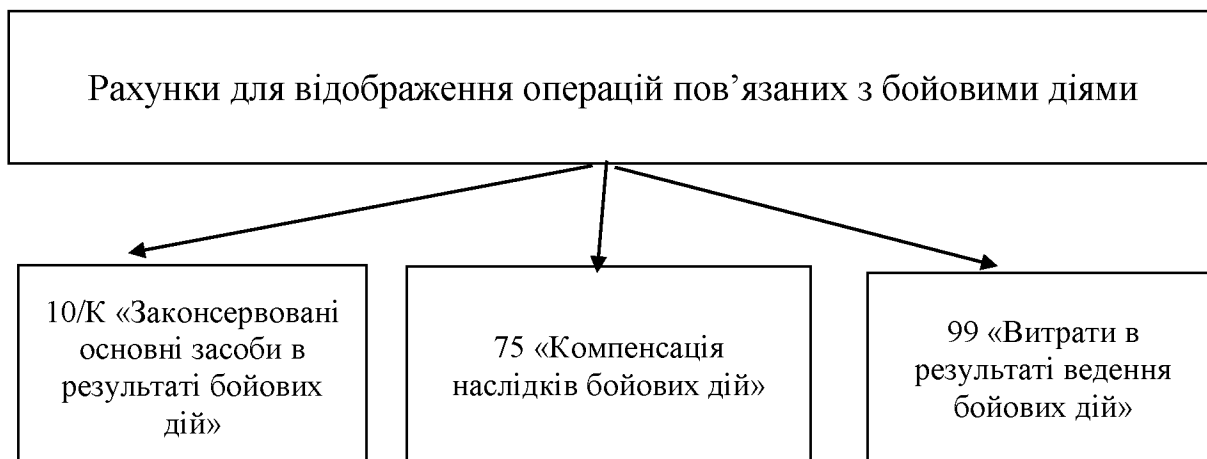

Рис. 1.3. Рахунки для відображення операцій пов'язаних з бойовими діями

Інформацію про законсервовані основні засоби варто відобразити на рахунку 10/К «Законсервовані основні засоби в результаті бойових дій». За дебетом даного рахунку відображається збільшення вартості об'єктів основних засобів, що були законсервовані в результаті проведення бойових дій, а за кредитом розконсервування об'єктів основних засобів або списання їх залишкової вартості на витрати звітного періоду в результаті їх знищення.

Сальдо на кінець звітного періоду по даному рахунку відображає первісну вартість об'єктів основних засобів, що є законсервованими. Даний рахунок дозволить детально відобразити у фінансовій звітності підприємства, зокрема, в формі номер 1 «Баланс» у статті «Основні засоби» та формі номер 5 «Примітки до річної фінансової звітності», де окремо буде вказана інформація про залишкову вартість законсервованих основних засобів підприємства.

Процес консервування об'єкта основних засобів відбувається у випадку, якщо підприємство не використовує даний об'єкт основних засобів через проведення бойових дій на території де воно розташовується або дане підприємство тимчасово припиняє свою діяльність на території, де проводяться бойові дії.

Процес законсервування об'єкта основних засобів відбувається на основі складення акту законсервування об'єкта основних засобів, який складає комісія затверджена наказом керівника підприємства. В даному акті вказується первісна вартість, знос об'єкта основних засобів, а також його залишкова вартість.

На даний об'єкт основних засобів припиняється нарахування амортизації, оскільки він не використовується в підприємницькій діяльності.

Після відновлення доступу до об'єктів основних засобів працівниками підприємства проводиться інвентаризація згідно Інструкції з інвентаризацію. У випадку, якщо в результаті проведення інвентаризації було виявлено знищення об'єктів основних засобів, то вартість даних об'єктів списується на витрати періоду, а об'єкти, що підлягають подальшій експлуатації розконсервовуються і повторно вводяться в експлуатацію підприємства.

У період проведення бойових дій підприємство може зазнати втрат у вигляді знищених або пошкоджених об'єктів основних засобів. Визначення розміру завданих збитків відбувається на основі результатів проведеної інвентаризації, яка має бути проведена на підприємстві при відновленні доступу до основних засобів підприємства.

Суму визначених збитків, що виникли в результаті бойових дій варто віднести на окремий рахунок, що дозволить деталізувати дані витрати.

Для відображення витрат підприємства у вигляді знищених об'єктів основних засобів доцільно впровадити додатковий рахунок 99 «Витрати в результаті ведення бойових дій».

За дебетом даного рахунку відображається збільшення витрат підприємства у вигляді знищених об'єктів основних засобів, а за кредитом їх списання на фінансовий результат підприємства.

По даному рахунку не відображається кінцеве сальдо, оскільки даний рахунок закривається на фінансовий результат підприємства в кінці звітного періоду. Інформація про розмір завданих збитків підприємств в результаті

здійснення бойових дій на території де розташовується підприємство відображається у формі 2 фінансової звітності підприємства «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)».

Вартість основних засобів, що були знищені в результаті здійснення бойових дій, може бути відшкодована державою. Чіткого механізму, що регламентував би процес отримання немає, але основним бухгалтерським документом, що підтвердив би факт знищення або розкрадання об'єктів основних засобів є акт інвентаризації та висновок інвентаризаційної комісії, де зазначені збитки підприємства.

Отриману компенсацію витрат доцільно відображати як дохід підприємства. Для відображення даної категорії доходу варто ввести додатковий рахунок до 7 класу, наприклад, рахунок 75 «Компенсація наслідків бойових дій».

За кредитом даного рахунку відображається отримання доходу підприємства у вигляді матеріальної допомоги А за кредитом списання даного доходу на фінансовий результат підприємства.

Сальдо по даному рахунку відсутнє, оскільки даний рахунок має бути повністю закритий на фінансовий результат. Відповідно до правил відшкодування понесених витрат сума відшкодування завданих збитків повинна включати суму податку на додану вартість.

Регламентація здійснення та відображення господарських операцій має відображатися у нормативних документах бухгалтерського обліку, зокрема, в «Інструкції з плану рахунків», Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 15 «Доходи», Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», а також «Інструкція з інвентаризації».

В Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» варто відобразити правила законсервування об'єктів основних

засобів, а також умови припинення нарахування амортизації та припинення експлуатації в результаті бойових дій.

В інструкції до плану рахунків бухгалтерського обліку доцільно відобразити наступні рахунки 10/К «Законсервовані основні засоби в результаті проведення бойових дій», 75 «Компенсація наслідків бойових дій» і 99 «Витрати в результаті бойових дій».

У нормативному документі потрібно охарактеризувати дані рахунки, вказати рахунки з якими вони можуть кореспондувати та описати їх призначення.

Зміни потрібно також внести до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» та Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 15 «Доходи». У Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» варто відобразити у складі витрат підприємства витрати понесені внаслідок бойових дій, а також дати їм визначення.

У Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 15 «Доходи» варто відобразити різновид доходів у вигляді «компенсації витрати підприємства понесених внаслідок бойових дій, зокрема, дати їм визначення та описати методику їх обліку.

У «Інструкції з інвентаризації» потрібно описати правила проведення інвентаризації на підприємстві, після відновлення доступу до об'єктів основних засобів на підприємстві, зазначити методику проведення інвентаризації після проведення бойових дій та описати особливості фіксації доказів знищених об'єктів основних засобів підприємства.

Інформація, що міститься у нормативних документах, які регламентують облік об'єктів основних засобів бухгалтерського обліку має також міститися у Положенні про облікову політику підприємства у розділі «Основні засоби», «Доходи» і «Витрати». Зазначення даної інформації у Положенні про облікову політику підприємства дозволить працівникам апарату бухгалтерії підприємства

достовірно відображати господарські операції підприємства пов'язані з бойовими діями підприємства.

Аналізуючи вище зазначену інформацію можна зробити висновок, що введення обліку об'єктів основних засобів в період воєнного стану потребує удосконалення, зокрема, введення додаткових рахунків до плану рахунків бухгалтерського обліку, відображення у нормативних документах, що регламентують процес ведення бухгалтерського обліку об'єктів основних засобів господарських операцій підприємства пов'язаних з бойовими діями та відображення у фінансовій звітності підприємства даних операцій. Удосконалення системи бухгалтерського обліку дозволяє детальніше та достовірніше відображати інформацію про фінансово-господарський стан підприємства.

РОЗДІЛ 2

ОБЛІК НАЯВНОСТІ ТА РУХУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

2.1. Організаційно-правові засади діяльності та облікова політика підприємства

Компанія ХХХ є юридичною особою відповідно до чинного законодавства України, має відокремлене майно, самостійний баланс, рахунки в установах банку, печатку зі своїм найменуванням та ідентифікаційним кодом.

Компанія здійснює свою діяльність керуючись чинним законодавством України, Статутом та рішеннями органів управління компанією.

Компанія має право від свого імені укладати правочини, договори, угоди, набувати майнові та немайнові права, нести зобов'язання, виступати позивачем і відповідачем у судах, а також мати інші права, що надаються юридичній особі.

Компанія набуває цивільних прав та обов'язків через свої органи управління, які діють з урахуванням повноважень та обмежень наданих Статутом та чинним законодавством.

Метою діяльності компанії є одержання прибутку шляхом здійснення виробничої, торговельної, посередницької, зовнішньоекономічної та інших видів діяльності, виконання робіт та надання послуг.

Предметом діяльності компанії є:

- розведення свійської птиці, розведення інших тварин;
- оптова та роздрібна торгівля товарами народного споживання;
- оптова та роздрібна торгівля продуктами харчування;
- оптова та роздрібна торгівля сільськогосподарською продукцією;
- здійснення внутрішніх і міжнародних перевезень багажів;
- посередницька діяльність;
- будівництво;

- сільське господарство;
- виробництво, зберігання та реалізація молочної та кисломолочної продукції;
- здійснення інших видів діяльності, що не суперечать чинному законодавству України.

До статутного капіталу компанії можуть бути внесені грошові кошти, різноманітне майно, а також майнові права. Внесок власником повинен бути внесений повністю упродовж шести місяців з моменту державної реєстрації компанії.

Майно компанії складають основні фонди та обігові кошти, а також інше майно, яке відображається на самотійному балансі компанії. Джерелами формування майна компанії є: майно, передане власником; доходи, одержані від реалізації продукції, а також інших видів фінансово-господарської діяльності; доходи від цінних паперів; кредити банків та інших кредиторів; безоплатні та благодійні внески, пожертвування організацій, підприємств і громадян; доходи від розміщення на депозитних вкладах тимчасово-вільних коштів; доходи від передачі в оренду матеріальних коштів, устаткування, соціальних об'єктів і іншого майна.

Компанія має всі права, передбачені законодавством України, у тому числі: планувати свою діяльність, визначати стратегію та основні напрями свого розвитку відповідно до галузевих науково-технічних прогнозів та пріоритетів, кон'юнктури ринку продукції і економічної ситуації; реалізовувати свою продукцію, залишки виробництва за цінами, що формуються відповідно до умов економічної діяльності; випускати цінні папери та здійснювати їх реалізацію юридичним особам і громадянам України та інших держав відповідно до чинного законодавства; створювати філії, представництва, відділення та інші відокремлені підрозділи згідно з встановленим порядком; набувати у власність для здійснення своєї діяльності нерухоме і рухоме майно; користуватися у

встановленому порядку кредитами в національній та іноземній валюті; набувати майнових та немайнових прав; встановлювати форму, систему і розміри оплати праці, а також інших видів доходів працівників.

Компанія здійснює оперативний облік результатів своєї діяльності, веде бухгалтерський облік та подає статистичну звітність про свою діяльність у державні органи згідно з вимогами діючого законодавства України. Генеральний директор та головний бухгалтер компанії несуть відповідальність за стан обліку, своєчасність подання та достовірність звітності згідно з чинним законодавством України.

Організація ведення бухгалтерського обліку на підприємстві базується відповідно до вимог чинного законодавства, узагальнених у нормативно-правових документах, які регулюють ведення бухгалтерського обліку компанії.

Основним нормативно-правовим документом, що регулює процес ведення обліку всіх наявних об'єктів бухгалтерського обліку, а зокрема об'єктів основних засобів є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [66]. Даний нормативно-правовий документ відображає основні принципи ведення бухгалтерського обліку компанії та складання її фінансової звітності. Також ведення бухгалтерського обліку наявних об'єктів основних засобів регламентується НП(С)БО 7 «Основні засоби» та Планом рахунків бухгалтерського обліку [46].

НП(С)БО 7 визначає методи ведення бухгалтерського обліку компанії дозволені законодавством України. Також у стандарті наведено основні терміни, які пов'язані з процесом ведення бухгалтерського обліку основних засобів; методи оцінки основних засобів залежно від способу їх одержання, розкрито процес оцінки основних засобів залежно від каналу їх надходження; процес проведення переоцінки об'єктів основних засобів, методику визначення індексу переоцінки об'єктів основних засобів, а також зазначено умови за яких проводять

переоцінку наявних об'єктів основних засобів та види переоцінок об'єктів основних засобів [46].

Стандартом визначено особливості нарахування амортизації на наявні об'єкти основних засобів та наведено методи нарахування амортизації й описано процес розрахунку суми амортизації за кожним методом, а також охарактеризовано особливості початку нарахування амортизації на об'єкт основних засобів та припинення процесу нарахування амортизації на об'єкт основних засобів у зв'язку з вибуттям об'єкта основних засобів його модернізацією або ремонтом. Нормативним документом описано вплив зменшення чи збільшення корисності вартості основних засобів на показники фінансової звітності підприємства, зокрема, на доходи підприємства і витрати, а також на суму нарахованого зносу даного об'єкта основних засобів. Також у стандарті зазначено особливості процесу обліку вибуття об'єктів основних засобів або ліквідації частини основного засобу й визначення фінансового результату від вибуття об'єкта основного засобу.

В Інструкції до плану рахунків бухгалтерського обліку визначено рахунки та субрахунки, які передбачені для відображення господарських операцій пов'язаних з обліком основних засобів.

Відповідно до нормативного законодавства кожне підприємство повинно розробляти положення (наказ) про облікову політику підприємства.

Положення про облікову політику підприємства - це положення в якому зазначається методологія бухгалтерського обліку, що діє на підприємстві і якої повинні дотримуватися працівники підприємства при введенні бухгалтерського обліку на підприємстві. Дане положення регламентує облік всіх об'єктів бухгалтерського обліку, зокрема основних засобів підприємства. Положення про облікову політику підприємства формується на основі національних положень стандартів бухгалтерського обліку.

На облікову політику підприємства можуть впливати різноманітні чинники [16]: обрана форма власності та організаційно-правова форма підприємства; визначені види діяльності; прийнята організаційна структура управління та виробнича структура підприємства; кількість господарських операцій, обсяги діяльності, чисельність персоналу, наявність відокремлених структурних підрозділів, дочірніх підприємств, філій тощо; особливості оподаткування підприємства; поточна та стратегічна мета бізнесу; ступінь матеріально-технічного оснащення (наявність комп'ютерної техніки, можливості програмного забезпечення); рівень кваліфікації працівників бухгалтерії; технологічні особливості виробництва, особливості організації процесів постачання та збуту; система та форми розрахунків з покупцями та постачальниками; взаємини з фінансовими структурами; система звітності перед власниками, а також іншими користувачами облікової інформації; стан законодавства та перспективи його зміни.

У розпорядчому документі про облікову політику наводяться принципи, методи і процедури, які використовуються підприємством для ведення бухгалтерського обліку, складання і подання фінансової звітності та щодо яких нормативно-правовими актами з бухгалтерського обліку передбачено більш ніж один їх варіант, а також попередні оцінки, які використовуються підприємством із метою розподілу витрат між відповідними звітними періодами. Облікова політика розкривається у примітках до фінансової звітності, де підприємство висвітлює обрану облікову політику шляхом опису принципів оцінки статей звітності та методів обліку за окремими її статтями.

В положенні про облікову політику підприємства відображаються наступні елементи обліку основних засобів:

- наявна класифікація основних засобів за групами;
- встановлені діапазони строків корисного використання основних засобів;
- визначена межа істотності;

- розроблений порядок оцінки основних засобів та визначення їх ліквідаційної вартості;
- обраний метод та порядок нарахування амортизації основних засобів;
- встановлений порядок проведення переоцінки основних засобів;
- визначений порядок обліку витрат на утримання основних засобів та їх ремонту;
- визначена вартісна межа об'єктів основних засобів.

2.2. Облік основних засобів та відображення інформації у звітності

Законодавством України визначено, що підставою для відображення на рахунках бухгалтерського обліку господарських операцій є складені первинні документи, які підтверджують факти проведення операцій [66].

Відповідно до норм законодавства первинні документи складаються в компанії під час проведення кожної господарської операції, або, в разі неможливості, негайно після її завершення. Покладається відповідальність за невчасне заповнення первинних документів та недостовірність відображених у них облікових даних на осіб, які їх склали та підписали.

Нормами ведення первинного обліку передбачено фіксацію та реєстрацію факту здійснення певного явища за допомогою здійснення первинного спостереження та вимірювання в натуральному виразі та вартісному вимірі. Ці дані заносяться до різних носіїв облікової інформації, а саме в документи. Проте головний бухгалтер приймає рішення, які саме форми документів використовувати в компанії, враховуючи її потужності та специфіку діяльності (матеріальне виробництво, будівництво тощо).

Компанія при веденні бухгалтерського обліку операцій з наявними об'єктами основних засобів використовує типові (затверджені нормативними

документами) форми первинних документів. Запропонований графік документообороту господарських операцій щодо відображення на рахунках бухгалтерського обліку операцій пов'язаних з рухом наявних об'єктів основних засобів узагальнено на рис. 2.1.

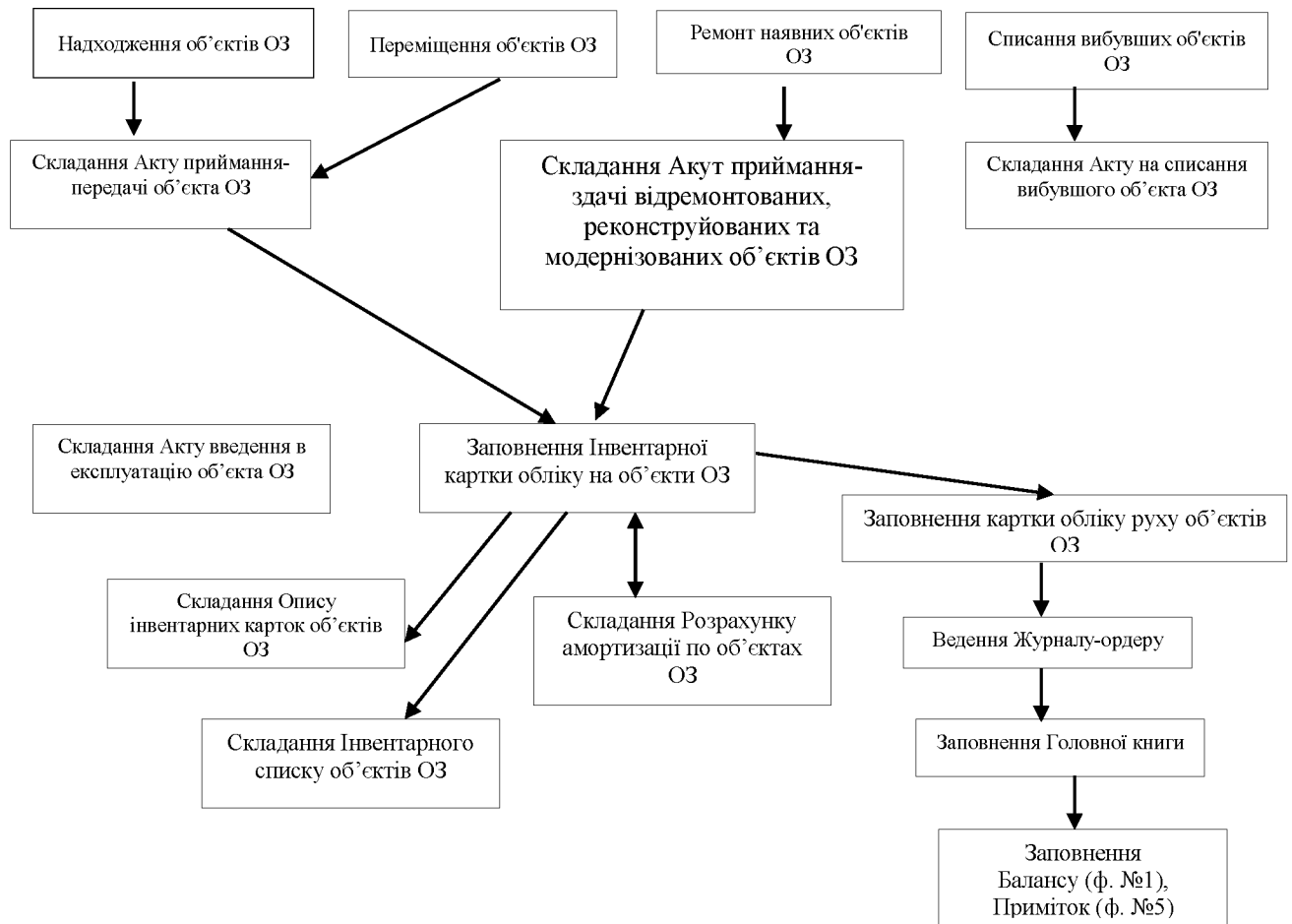

Рис. 2.1. Документооборот операцій щодо обліку об'єктів основних засобів

Для ведення обліку наявних об'єктів основних засобів в компанії відкрито синтетичний рахунок 10 «Основні засоби». Цей рахунок призначений для ведення систематичного бухгалтерського обліку та узагальнення одержаної інформації щодо наявності та руху власних об'єктів наявних основних засобів, а також тих об'єктів, що були одержані на умовах фінансового лізингу. Синтетичний рахунок 10 «Основні засоби» розподіляється на відповідні субрахунки, перелік яких наведено в додатку до наказу про облікову політику.

Надходження об'єктів основних засобів відбувається за умови проведення таких операцій, як: купівля об'єктів основних засобів за плату; будівництво об'єктів основних засобів (за допомогою підряду або господарських методів); внесення засновниками об'єктів основних засобів до статутного капіталу компанії; безоплатне одержання об'єктів основних засобів; обмін об'єктів основних засобів на неподібні об'єкти.

Кореспонденція рахунків щодо бухгалтерського обліку операцій з одержання об'єктів основних засобів (купівлі) наведена в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

**Кореспонденція рахунків з бухгалтерського обліку відображення
придбання об'єктів основних засобів**

Зміст здійсненої господарської операції	Дебет рахунку	Кредит рахунку
1	2	3
Придбання об'єкта основних засобів на умовах передоплати		
Постачальник та одержувач - платники податку на додану вартість		
Перераховано попередню оплату (авансовий платіж) за об'єкти основних засобів	371	311
Відображено податок на додану вартість	641	644
Надійшли об'єкти основних засобів від вітчизняного постачальника	15	63, 685
Списано податковий кредит за податком на додану вартість	644	63, 685
Здійснено залік заборгованості за авансовим платежем	63, 685	371
Введено об'єкти основних засобів в експлуатацію	10	15
Постачальник й/або одержувач - неплатники податку на додану вартість		
Перераховано попередню оплату (авансовий платіж) за об'єкти основних засобів	371	311
Відображено податок на додану вартість	15	685
Здійснено залік заборгованості за авансовим платежем	63, 685	371
Введено об'єкти основних засобів в експлуатацію	10	15
Придбання об'єкта основних засобів на умовах післяоплати		
Постачальник й одержувач - платники податку на додану вартість		
Надійшли об'єкти основних засобів від вітчизняного постачальника	15	63, 685

Продовж. табл. 2.1

1	2	3
Відображено податок на додану вартість	641	63, 685
Введено об'єкти основних засобів в експлуатацію	10	15
Перераховано кошти вітчизняному постачальнику за об'єкти основних засобів	63, 685	311
Постачальник й/або одержувач - неплатники податку на додану вартість		
Надійшли об'єкти основних засобів від вітчизняного постачальника	15	63, 685
Введено об'єкти основних засобів в експлуатацію	10	15
Перераховано кошти вітчизняному постачальнику за об'єкти основних засобів	63, 685	311

Одним із основних каналів формування об'єктів основних засобів компанії є їх створення, яке може проходити двома способами: силами компанії або за допомогою сторонніх підрядних організацій.

Відображення надходження об'єктів основних засобів у компанію шляхом створення (будівництва) двома методами узагальнено в табл. 2.2

Таблиця 2.2

Відображення на рахунках бухгалтерського обліку створення (будівництва) об'єктів основних засобів компанії господарським способом та підрядним способом

Зміст господарської операції	Дебет рахунку	Кредит рахунку
Підрядний спосіб будівництва		
Понесені витрати на проєктні роботи, будівельно-монтажні роботи за виставленими рахунками підрядників, проєктних організацій	15	63
Відображено податок на додану вартість	641	63
Побудований об'єкт основного засобу вводиться в експлуатацію	10	15
Будівництво господарським способом		
Використано власні будівельні матеріалів на виготовлення об'єкта основного засобу	15	20
Нарахована заробітна плата працівникам включається до складу капітальних інвестицій	15	661
Нарахування на фонд оплати праці включаються до складу капітальних інвестицій	15	65
Інші витрати включаються до складу капітальних інвестицій	15	68
Створений об'єкт основних засобів вводиться в експлуатацію	10	15

Об'єкти основних засобів можуть вибувати з компанії у результаті різних обставин (непридатності до подальшої експлуатації у результаті повного зносу, продажу об'єкта, морального старіння та ін.). Законодавством дозволено реалізовувати надлишкові об'єкти основних засобів, передавати об'єкти основних засобів іншим підприємствам, компаніям чи установам, ліквідовувати фізично застарілі об'єкти основних засобів чи морально зношені, які не підлягають ремонтним роботам, або ремонт є економічно не вигідним.

Бухгалтерські проведення щодо відображення господарських операцій пов'язаних із вибуттям об'єктів основних засобів компанії представлені в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

**Відображення на рахунках бухгалтерського обліку вибуття об'єктів
основних засобів компанії**

Зміст господарської операції	Дебет рахунку	Кредит рахунку
Переведено об'єкт основний засіб компанії до складу необоротних активів, утримуваних для продажу (на суму залишкової вартості)	286	10
Списано сума зносу реалізованого об'єкту основного засобу компанії	131	10
Відображено вартість реалізації об'єкта основного засобу компанії, яка буде одержана від покупця	377	712
Нараховано податкове зобов'язання з податку на додану вартість	712	641
Списано собівартість реалізованого об'єкту основного засобу компанії, утриманого для продажу	943	286
На поточний рахунок одержано грошові кошти від покупця	311	377
Списано залишкову вартість об'єкта основного засобу компанії на фінансові результати	793	943
Відображено списання доходу від реалізації об'єкта основного засобу компанії	712	793
Визначено фінансові результати від реалізації об'єкта основного засобу компанії:		
списано на збитки	44	793
віднесено до прибутків	793	44

У процесі експлуатації об'єкти основних засобів компанії (залишаючись у первинній фізичній формі) поступово фізично та морально зношуються,

передаючи поетапно свою вартість на собівартість створеного нового продукту. Для накопичення коштів спрямованих на процес повного відновлення витрат на старіючі об'єкти основних засобів компанії, накопичена сума вартості зношеної частки об'єктів основних засобів компанії у вигляді амортизаційних відрахувань відноситься до витрат на виробництво чи обіг.

Стандарт 7 трактує поняття «амортизація як систематичний розподіл вартості об'єкта основного засобу компанії, який підлягає амортизації, упродовж терміну його використання» [46].

У компанії для нарахування амортизації використовують прямолінійний метод. Нархована сума амортизації по об'єктах основних засобів компанії відноситься до суми витрат тих виробничих ділянок на яких перебувають в експлуатації об'єкти основних засобів компанії і при цьому узагальнюється записом за кредитом рахунку 131 «Знос основних засобів». Бухгалтерські проведення щодо відображення господарських операцій по нарахуванню амортизації по об'єктах основних засобів компанії представлено в табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Бухгалтерські проведення щодо відображення господарських операцій по нарахуванню амортизації на об'єкти основних засобів компанії

Зміст господарської операції	Дебет рахунку	Кредит рахунку
Нарховано амортизацію об'єкта основного засобу компанії (виробничого обладнання)	23	131
Нарховано амортизацію об'єктів основних засобів компанії (загальновиробничого призначення)	91	131
Нарховано амортизацію об'єктів основних засобів компанії (які використовуються в процесі управління компанії)	92	131
Нарховано амортизацію об'єктів основних засобів компанії (які використовуються при збутовій діяльності)	93	131
Нарховано амортизацію об'єктів основних засобів компанії (соціально-культурного та житлово-комунального господарства)	94	131

З метою забезпечення належного рівня експлуатаційності та ефективного використання об'єктів основних засобів і з метою подовження терміну їх

експлуатації, об'єкти наявних основних засобів в компанії ремонтують. Ремонти можуть проводитися як поточні, так і капітальні. Компанія самостійно складає план витрат на проведення ремонтних робіт, зважаючи при цьому як технічний стан наявних об'єктів основних засобів, так і наявні обсяги матеріальних та фінансових ресурсів. При проведенні поділу ремонтів на поточні та капітальні враховується принцип складності та регулярності проведення ремонтних робіт.

Компанія ремонтні роботи об'єктів основних засобів проводить як підрядним методом, так і господарським. Для здійснення ремонтних робіт підрядним методом залучається підрядна організація, а компанія оплачує виставлені рахунки за виконані ремонтні роботи, прийняття яких було підтверджено підписаними актами.

За умови проведення ремонтних робіт господарським методом в компанії понесені витрати на ремонтні роботи об'єктів основних засобів показуються за дебетом відповідних рахунків обліку витрат виробництва або обігу, в кореспонденції з кредитом відповідних рахунків.

За необхідності проведення переоцінки первісної вартості об'єкта основних засобів та його зносу потрібно помножити суму первісної вартості та його зносу на значення індексу переоцінки. Він визначається як відношення суми справедливої вартості об'єкта основного засобу (як потрібно переоцінити) до його залишкової вартості. Розрахована величина переоцінки залишкової вартості об'єкта основного засобу показується у складі додаткового капіталу за синтетичним рахунком 41 «Капітал у дооцінках» за субрахунком 411 «Дооцінка (уцінка) основних засобів», а величина уцінки відноситься до показника витрат звітного періоду, що показується за синтетичним рахунком 975 «Уцінка необоротних активів і фінансових інвестицій».

Якщо спостерігалось перевищення показника величини попередніх дооцінок над величиною попередніх уцінок залишкової вартості об'єкта основного засобу при проведенні наступної переоцінки вартості об'єкта

основного засобу, така величина перевищення відноситься до показника доходів звітного періоду за рахунком 746 «Інші доходи». Визначена сума різниці між останньою величиною переоцінки залишкової вартості об'єкта основного засобу та величиною перевищення показується як складова додаткового капіталу за синтетичним рахунком 41 «Капітал у дооцінках» субрахунком 411 «Дооцінка (уцінка) основних засобів». За умови розрахованого перевищення суми попередніх переоцінок над величиною попередніх уцінок залишкової вартості об'єкта основних засобів, сума такого перевищення зменшує показник додаткового капіталу за дебетом синтетичного рахунку 41 «Капітал у дооцінках» субрахунком 411 «Дооцінка (уцінка) основних засобів» та відноситься до показника витрат звітного періоду.

За результатами ведення бухгалтерського обліку наявних об'єктів основних засобів формується інформація про них, відповідно до вимог чинного законодавства, у відповідних формах фінансової звітності (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Характеристика інформаційного забезпечення відображення інформації про об'єкти основних засобів у фінансовій звітності

Назва та розділ форми звітності		Назва статті	Код рядка
1	2	3	4
Форма № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»	Розділ I активу балансу «Необоротні активи»	Основні засоби	1010
		Первісна вартість	1011
		Знос	1012
Форма № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)»	Розділ III «Елементи операційних витрат»	Амортизація	2515
Форма № 3 «Звіт про рух грошових коштів (за прямим методом)»	Розділ II «Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності»	Надходження від реалізації НА	3205
		Витрачання на придбання НА	3260

Продовж. табл. 2.5

1	2	3	4
Форма № 3 «Звіт про рух грошових коштів (за не прямим методом)»	Розділ I «Рух коштів у результаті операційної діяльності»	Коригування на амортизацію НА	3505
	Розділ II «Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності»	Надходження від реалізації НА	3205
		Витрачання на придбання НА	3260
Звіт про власний капітал		Дооцінка (уцінка) НА	4111
Форма № 5 «Примітки до річної звітності»	Розділ 2. Основні засоби	У відповідних графах представлено дані про основні засоби в розрізі: - залишок на початок і кінець року; - зміни (надійшло, вибуло, переоцінено); - сума нарахованої амортизації за рік; - інші зміни та внутрішнє переміщення об'єктів.	100-260
Звіт про наявність і рух основних засобів, амортизацію за 20__ рік	Розділ 1. Наявність і рух основних засобів		001-101
	Розділ 2. Склад основних засобів	Наводиться інформація про наявні НА на кінець року	200-216

У формі № 5 фінансової звітності компанії «Примітки до фінансової звітності», також відображається інформація про наявні об'єкти основних засобів компанії, окрема вказується вартісна межа розмежування інших необоротних активів та основних засобів компанії. У даній формі фінансової звітності підприємства деталізується інформація про об'єкти основних засобів компанії шляхом поділу їх на категорії. У формі номер 5 фінансової звітності компанії, також вказується сума нарахованої амортизації по кожній з категорій. В примітках до фінансової звітності компанії зазначаються об'єкти основних засобів, що перебувають на тимчасово окупованих територіях та об'єкти основних засобів, що були повернуті в результаті де окупації територій.

Аналізуючи вище зазначену інформацію можна зробити висновок, що фіксація господарських операцій пов'язаних з об'єктами основних засобів відбувається за допомогою первинних документів на підставі яких складаються

бухгалтерські проведення. Складені бухгалтерські проведення працівниками бухгалтерії відображаються у аналітичних реєстрах бухгалтерського обліку компанії. На основі складених аналітичних регістрів бухгалтерського обліку відбувається заповнення оборотно-сальдової відомості компанії та форм її фінансової звітності.

2.3. Податкові аспекти обліку операцій з руху основних засобів

Операції, що пов'язані з надходженням, вибуттям та рухом об'єктів основних засобів безпосередньо впливають на процес нарахування податків компанії, зокрема податку на прибуток компанії та податку на додану вартість. У випадку купівлі об'єкта основного засобу нараховується податковий кредит підприємству-покупцю, що включається до вартості товару, яка має бути сплачена постачальнику за даний основний засіб. Податковий кредит, також може виникати при отриманні послуг з доставки або установки об'єкта основних засобів компанії. Основним первинним документом, що підтверджує виникнення податкового кредиту при купівлі об'єкта основних засобів є податкова накладна, де зазначено суму нарахованого податкового кредиту та вартість придбаного об'єкта основних засобів або послуг з його доставки та встановлення. У бухгалтерському обліку податковий кредит відображається за дебетом рахунку 64 «Розрахунки з податками й платежами». Збільшення суми податкового кредиту призведе до зменшення податкових зобов'язань з податку на додану вартість компанії за період в якому він був нарахований, що позитивно впливає на діяльність компанії.

Отримання основного засобу у вигляді благодійної допомоги від іншої організації або фізичної особи, відображається в процесі нарахування податку на прибуток компанії, оскільки отриманий об'єкт основного засобу фіксується в

бухгалтерському обліку, як дохід компанії і його справедлива вартість розподіляється протягом періоду використання даного об'єкта основних засобів. Основним первинним документом, що підтверджує нарахування доходу компанії є довідка бухгалтерії в якій зазначається розмір нарахованого доходу компанії від безоплатного отримання об'єктів основних засобів. Збільшення доходу компанії відображається за кредитом рахунку 745 «Дохід від безоплатно одержаних активів». В результаті відображення даної господарської операції збільшується сума прибутку компанії та сума податку на прибуток компанії.

На процес нарахування податків компанії, також впливають операції з амортизації об'єктів основних засобів, оскільки нарахування амортизації збільшує розмір витрат компанії, що безпосередньо впливає на нарахування податку на прибуток компанії. В результаті нарахування амортизації на об'єкти основних засобів компанії збільшуються виробничі, загальновиробничі, адміністративні, або збутові витрати компанії відповідно до підрозділу в якому використовується об'єкт основного засобу. Основним первинним документом, який підтверджує процес нарахування амортизації на об'єкти основних засобів або інших необоротних матеріальних активів є відомість нарахування амортизації в якій відображена сума нарахованої амортизації по кожному об'єкту основних засобів за певний період. У результаті нарахування амортизації на об'єкти основних засобів відбувається накопичення витрат за дебетом рахунків:

23 «Виробництво»;

91 «Загальновиробничі витрати»;

92 «Адміністративні витрати»;

93 «Витрати на збут».

Збільшення витрат компанії у вигляді нарахування амортизації зменшує суму прибутку компанії та суму нарахованого податку на її прибуток.

Витрати компанії, що впливають на процес нарахування та обчислення податку на її прибуток, також виникають при здійсненні поточного ремонту

об'єктів основних засобів у вигляді матеріальних витрат компанії та послуг інших суб'єктів з ремонту об'єкта основних засобів. Первинним документом що підтверджує витрати на поточний ремонт основного засобу є «Акт ремонту основних засобів». Дані витрати компанії зменшують її прибуток, а також суму податку на прибуток нарахованого за звітний період.

Господарські операції щодо оренди об'єктів основних засобів теж враховуються в процес нарахування податків компанії, зокрема податку на додану вартість та податку на прибуток. При здійсненні оренди об'єкта основних засобів в орендодавця відображається податкове зобов'язання з податку на додану вартість, а в орендаря податковий кредит з податку на додану вартість, що впливає на процес нарахування податку на додану вартість підприємства-орендодавця та підприємства-орендаря.

У орендодавця відображається дохід компанії у розмірі орендної плати отриманої від орендаря без суми податку на додану вартість та витрати у вигляді амортизації нарахованої за період оренди об'єкта основних засобів. Первинними документами що підтверджують нарахування доходу та витрат компанії є «Акт наданих послуг» та «Відомість нарахування амортизації» відповідно. Збільшення доходу компанії відображається за кредитом рахунку 713 «Дохід від операційної оренди активів», а збільшення витрат компанії за дебетом рахунку 949 «Інші витрати операційної діяльності». У випадку, якщо доходи компанії від оренди основних засобів є більшими за її витрати з оренди основних засобів, то дана господарська операція призведе до збільшення розміру прибутку компанії та розміру податку на її прибуток. У разі, якщо витрати перевищують дохід то дана господарська операція призведе до зменшення розміру прибутку компанії та розміру податку на її прибуток.

На процес нарахування податку на прибуток компанії також впливає переоцінка її об'єктів основних засобів, оскільки здійснення уцінки основних засобів відображається як збільшення витрат компанії та зменшення первісної

вартості об'єктів основних засобів. У бухгалтерському обліку витрати від уцінки об'єктів основних засобів відображаються за дебетом рахунку 975 «Уцінка необоротних активів і фінансових інвестицій», що означає збільшення витрат компанії в період в якому проводиться уцінка її об'єктів основних засобів. При проведенні дооцінки, також може відображатися дохід у випадку якщо об'єкт основних засобів або група об'єктів основних засобів дооцінюється після проведення уцінки, то відображається дохід на суму раніше проведеної уцінки. У бухгалтерському обліку дохід від проведення переоцінки відображається за кредитом рахунку 746 «Інші доходи».

Відповідно дані господарські операції впливають на процес нарахування податку на прибуток компанії. У випадку, якщо в компанії проводиться уцінка об'єктів основних засобів, то її прибуток зменшується і скорочується сума нарахованого податку на прибуток компанії. При проведенні дооцінки об'єкта основних засобів, який раніше оцінювався в компанії виникає дохід що збільшує її прибуток та розмір податку на прибуток.

Вибуття об'єкта основних засобів компанії, також впливає на процес нарахування податків. У випадку вибуття об'єкта основних засобів шляхом ліквідації його залишкова вартість відноситься на витрати компанії того періоду в якому був ліквідований даний об'єкт основних засобів і в бухгалтерському обліку списання залишкової вартості об'єкта основного засобу відображається за дебетом рахунку 976 «Списання необоротних активів».

Компанія, також отримує дохід від ліквідації об'єктів основних засобів у вигляді металобрухту запасних частин або інших товаро-матеріальних цінностей. Первинним документом на основі якого відображають доходи та витрати компанії, що виникли при ліквідації об'єкта основних засобів є акт ліквідації основних засобів.

При реалізації об'єкта основних засобів іншому підприємству або фізичній особі виникає податкове зобов'язання з податку на додану вартість що

включається до ціни реалізації об'єкта основних засобів. Нарахування податкового зобов'язання з податку на додану вартість відображається за кредитом рахунка 641 «Розрахунки з податками й платежами».

При здійсненні даної господарської операції, також виникає дохід у вигляді вартості об'єкта основних засобів без суми податку на додану вартість та витрати компанії у вигляді залишкової вартості об'єкта основних засобів на момент його продажу. Первинними документами що підтверджують нарахування доходу та витрат при продажі об'єкта основних засобів є акт списання об'єкта основних засобів та товарно-транспортна накладна.

Аналізуючи вище зазначену інформацію можна зробити висновок, що процес надходження, руху та вибуття об'єктів основних засобів компанії безпосередньо впливає на процес нарахування податків компанії, зокрема, податку на прибуток компанії та податку на додану вартість.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ НАЯВНОСТІ ТА РУХУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

3.1. Фінансово-економічний стан суб'єкта господарювання

Результати проведеного оцінювання показників фінансової діяльності та господарської суб'єкта господарювання є основними інформаційними даними для зацікавлених як зовнішніх користувачів, так і внутрішніх. Базуючись на одержаних інформаційних даних за результатами аналітичної оцінки діяльності управлінський персонал вносить корективи в існуючу стратегію діяльності на основі розробленого проєкту управлінських рішень щодо підвищення ефективності результативності діяльності. Цими інформаційними даними також користуються потенційні інвестори, різні фінансово-кредитні установи з метою визначення достатності рівня прибутковості, що слугує основою для прийняття відповідних управлінських рішень щодо можливості вкладення інвестицій чи надання кредитів.

Одним із напрямів оцінки результатів фінансової діяльності та господарської є проведення аналізу наявних активів підприємства у розрізі їх ознак класифікації. У табл. 3.1 представлено результати аналізу активів компанії за 2021-2023 рр. у розрізі ознак класифікації.

Аналізуючи класифікацію активів в розрізі ознак підприємства упродовж 2021-2023 років можна зробити висновок, що в звітному 2023 році порівняно з базовим 2021 роком спостерігаються такі зміни:

- у залежності від форми функціонування матеріальні активи компанії збільшилися на 7060 тис. грн (0,7 %), а нематеріальні активи зменшилися на 34 тис. грн (51, 5 %);
- у залежності від чутливості до процесів інфляції монетарні активи компанії скоротилися на 857340 тис. грн (11, 3 %), а немонетарні - збільшилися

на 7026 тис. грн (0,7 %);

Таблиця 3.1

**Структура та динаміка активів балансу компанії
за 2021-2023 рр. (станом на кінець року)**

Вид майна (активів)	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Зміни (+,-) 2023 р. до 2021 р.		
	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	суми, тис. грн	част- ки, в. п	у %
За характером участі в господарському процесі та швидкістю обороту									
Необоротні	7095499	82,0	6964019	89,5	7014217	89,9	-81282	+7,9	-1,2
Оборотні	1559021	18,0	817938	10,5	789989	10,1	-769032	-7,9	-49,3
Усього	8654520	100,0	7781957	100,0	7804206	100,0	-850314	-	-9,8
За формою функціонування									
Матеріальні	1035347	12,0	65806	0,9	1042407	13,4	+7060	+1,4	+0,7
Нематеріальні	66	0,0	46	0,0	32	0,0	-34	-	-51,5
Фінансові	7619107	88,0	7716105	99,1	6761767	86,6	-857340	-1,4	-11,3
Усього	8654520	100,0	7781957	100,0	7804206	100,0	-850314	-	-9,8
За чутливістю до інфляційних процесів									
Монетарні	7619107	88,0	7716105	99,2	6761767	86,6	-857340	-1,4	-11,3
Немонетарні	1035413	12,0	65852	0,8	1042439	13,4	+7026	+1,4	+0,7
Усього	8654520	100,0	7781957	100,0	7804206	100,0	-850314	-	-9,8
За рівнем ліквідності									
Високоліквідні	6834	0,1	1580	0,0	3049	0,0	-3785	-0,1	-55,4
Середньоліквідні	1290247	14,9	625661	8,0	518198	6,6	-772049	-8,3	-59,8
Низьколіквідні	261940	3,0	190697	2,5	268742	3,4	+6802	+0,4	+2,6
Важколіквідні	7095499	82,0	6964019	89,5	7014217	90,0	-81282	8,0	-1,2
Усього	8654520	100,0	7781957	100,0	7804206	100,0	-850314	-	-9,8

- у залежності від рівня ліквідності спостерігається зменшення високоліквідних активів компанії на 3785 тис. грн (55,4 %), середньо ліквідних активів - на 7722049 тис. грн (59, 8 %) та важко ліквідних - на 81282 тис. грн (1,2 %), а також збільшилась вартість низько ліквідних активів на 6802 тис. грн (2,6 %).

Загальна вартість активів компанії (рис. 3.1) в 2023 році в порівнянні з

2021 роком зменшилася на 850314 тис. грн (9, 8 %).

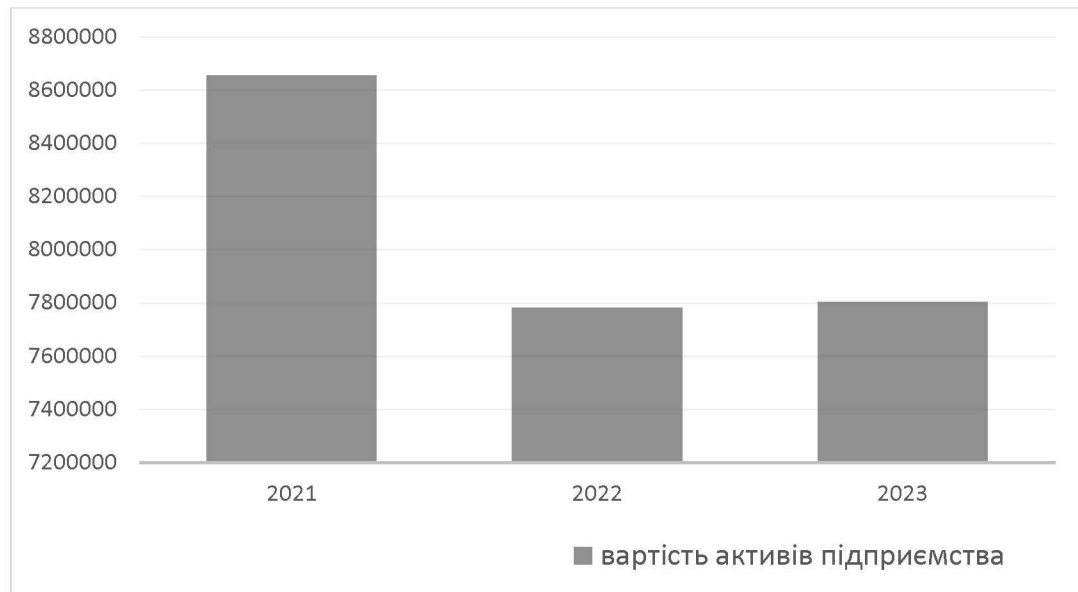

Рис. 3.1. Динаміка вартості активів компанії
за 2021-2023 рр.

На основі даної діаграми можна зробити висновок що упродовж 2021-2023 рр. найбільша вартість активів компанії була у 2021 р. і становила 8654520 тис. грн, а найменша - у 2022 р. - 7781957 тис. грн.

При проведенні комплексного фінансово-економічного аналізу на підприємстві доцільно здійснити аналіз та класифікацію власних та запозичених джерел формування майна підприємства [82].

Класифікація джерел формування майна компанії відображена в табл. 3.2.

Здійснюючи класифікацію та порівняння вартості джерел формування активів компанії звітного 2023 року з базовим 2021 роком було визначено наступні відхилення:

- у залежності від характеру формування (власністю) власний капітал компанії зменшився на 177023 тис. грн (5,6 %) а позиковий капітал суб'єкта - на 673291 тис. грн (12,3 %);

Таблиця 3.2

**Структура та динаміка пасивів балансу компанії
за 2021-2023 рр. (станом на кінець року)**

Вид джерел формування капіталу (пасивів)	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Зміни (+,-) 2023 р. до 2021 р.		
	сума, тис. грн	у % до підсумку	сума, тис. грн	у % до підсумку	сума, тис. грн	у % до підсумку	суми, тис. грн	частки, в. п.	у %
За характером формування (власністю)									
Власний капітал	3169191	36,6	2967114	38,1	2992168	38,3	-177023	+1,7	-5,6
Позиковий капітал	5485329	63,4	4814843	61,7	4812038	61,7	-673291	-1,7	-12,3
Усього	8654520	100,0	7781957	100,0	7804206	100,0	-850314	-	-9,8
За тривалістю використання									
Постійний капітал	3180087	36,7	2972423	38,2	2997536	38,4	-182551	+1,7	-5,7
Змінний капітал	5474433	63,3	4809534	61,8	4806670	61,6	-667763	-1,7	-12,2
Усього	8654520	100,0	7781957	100,0	7804206	100,0	-850314	-	-9,8
За періодом погашення зобов'язань									
Поточні зобов'язання і забезпечення	5483653	100,0	4814843	100,0	4810560	100,0	-673093	-	-12,3
Довгострокові зобов'язання і забезпечення	1676	0,0	-	-	1478	0,0	-198	-	-11,8
Усього	5485329	100,0	4814843	100,0	4812038	100,0	-673291	-	-12,3
За терміновістю сплати зобов'язань									
Найбільш термінові зобов'язання	5163850	59,7	4390732	56,4	4292846	55,0	-871004	-4,7	-16,9
Короткострокові зобов'язання і забезпечення	308907	3,6	418802	5,4	512346	6,6	203439	+3,0	+65,9
Довгострокові зобов'язання і забезпечення	1676	0,0	-	-	1478	0,0	-198	-	-11,8
Постійні пасиви	3180087	36,7	2972423	38,2	2997536	38,4	-182551	+1,7	-5,7
Усього	8654520	100,0	7781957	100,0	7804206	100,0	-850314	-	-9,8

- у залежності від тривалості використання постійний капітал компанії зменшився на 182551 тис. грн (5,7 %), а змінний капітал суб'єкта зменшився на

66763 тис. грн (12,2 %);

- у залежності від періоду зобов'язань поточні зобов'язання компанії зменшилися на 673093 тис. грн (12,3 %), а довгострокові зобов'язання зменшилися на 198 тис. грн (11,8 %);

- у залежності від терміновості сплати зобов'язань найбільш термінові зобов'язання компанії зменшилися на 8714 тис. грн (16,8 %), довгострокові зобов'язання - на 198 тис. грн (11,8 %) та постійні пасиви зменшилися на 18251 тис. грн (5,7 %), а також відбулося збільшення розміру короткострокових зобов'язань на 203439 тис. грн (65,9 %).

Структура джерел формування активів компанії на кінець 2023 року має наступний вигляд (рис. 3.2):

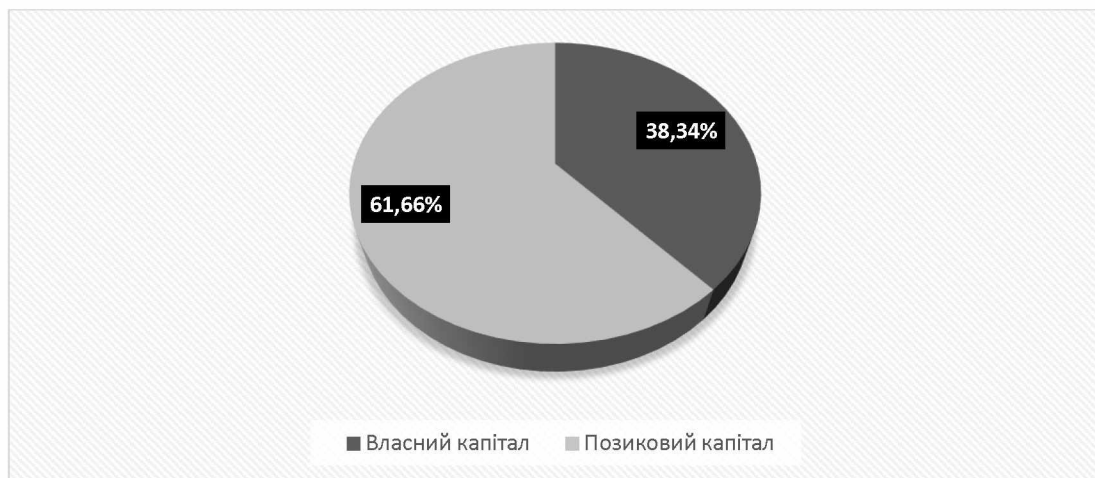

Рис 3.2. Структура пасивів компанії за 2023 р.

Аналізуючи дану кругову діаграму можна зробити висновок, що основну частину джерел формування активів компанії на кінець 2023 року складають позикові кошти 61,7 %, що є негативним фактором для даного підприємства, а власні джерела формування активів становлять 38,3 %.

На основі проведеної класифікації активів підприємства та джерел їх формування в залежності від ознак класифікації визначається рівень ліквідності

балансу підприємства, тобто покриття відповідними видами активів джерел їх формування [82].

Таблиця 3.3

**Аналіз ліквідності балансу компанії за 2021-2023 рр.
(станом на кінець року), тис. грн**

Група	Вид оборотних активів	Роки		
		2021	2022	2023
1	2	3	4	5
A1	Високоліквідні	6834	1580	3049
A2	Середньоліквідні	1290247	625661	518198
A3	Низьколіквідні	261940	190697	268742
	Разом	1559021	817938	789989

Продовж. табл. 3.3

Група	Вид зобов'язань і забезпечень	Роки			Надлишок (+) або нестача (-) платіжних засобів		
		2021	2022	2023	2021 р.	2022 р.	2023 р.
6	7	8	9	10	11	12	13
П1	Найбільш термінові зобов'язання	5163850	4390732	4292846	-5157016	-4389152	-4289797
П2	Короткострокові зобов'язання і забезпечення	308907	418802	512346	+981340	+206859	+5852
П3	Довгострокові зобов'язання і забезпечення	1676	-	1478	+260264	-	+267264
	Разом	5474433	4809534	4806670			

Аналізуючи дану табл. 3.3 можна зробити висновок, що високоліквідні активи компанії не покривають найбільш термінові зобов'язання на підприємстві упродовж 2021-2023 років, а середньоліквідні активи та низьколіквідні активи покривають наявний розмір короткострокових зобов'язань та довгострокових зобов'язань підприємства протягом 2021-2023 років.

3.2. Аналіз наявності, динаміки та стану необоротних активів

Одним із найбільш важливих об'єктів активів на підприємстві є наявні об'єкти основних засобів, тому що даний об'єкт активів підприємства займає найбільшу частку в майні будь-якого підприємства і його функціонування є неможливим без використання даного виду активів. Інформацію про дані об'єкти бухгалтерського обліку потребує керівник підприємства для управління даним підприємством і прийняття оптимальних та правильних рішень в процесі діяльності підприємства. Оскільки даний об'єкт бухгалтерського обліку відноситься до необоротних активів, то в процесі проведення фінансово-господарського аналізу підприємства доречно відобразити структуру необоротних активів підприємства, щоб оцінити питому вагу вартості об'єктів основних засобів на підприємстві протягом декількох років його діяльності, а також проаналізувати тенденцію до підвищення або зниження груп об'єктів необоротних активів підприємства.

Здійснення аналізу необоротних активів підприємства дозволяє спрогнозувати розмір необоротних активів в майбутньому звітному періоді. На основі результатів аналізу необоротних активів підприємства керівником підприємства може бути прийнято рішення про реалізацію або придбання певного виду необоротних активів підприємства для підвищення його прибутковості.

До складу необоротних активів на компанії відносяться:

- об'єкти основних засобів,
- об'єкти нематеріальних активів,
- об'єкти біологічних активів,
- інші об'єкти необоротних активів.

Інформація про наявний склад, визначену структуру і вартість кожної групи необоротних активів компанії відображено у табл. 3.4.

Таблиця 3.4

Структура об'єктів необоротних активів компанії за 2021-2023 рр.

Вид активів (майна)	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Зміни (+,-) 2023 р. до 2021 р.		
	сума, тис. грн	у % до під- сум- ку	сума, тис. грн	у % до під- сум- ку	сума, тис. грн	у % до під- сум- ку	суми, тис. грн	час- тки, в. п.	у %
Необоротні активи – всього	6800472	100,0	6669404	100,0	6718590	100,0	-81882	-	-1,2
Основні засоби	1012491	14,9	981355	14,7	955456	14,2	-57035	-0,7	-5,6
Довгострокові біологічні активи	163060	2,4	65062	1,0	138368	2,1	-24692	-0,3	-15,1
Нематеріальні активи	66	0,0	46	0,0	32	0,0	-34	-	-51,5
Довгострокові фінансові інвестиції	5621471	82,7	5621473	84,3	5621473	83,7	+9002	+1,0	+0,2
Інші необоротні активи	3384	0,0	1478	0,0	3261	0,0	-123	-	-3,5

Аналізуючи розраховану структуру необоротних активів компанії можна зробити висновок, що в 2023 році в порівнянні з 2021 роком відбулися наступні зміни вартісних показників необоротних активів підприємства.

А саме, зменшилась на 57035 тис. грн (5,6 %) вартість об'єктів основних засобів, вартість довгострокових біологічних активів - на 24692 тис. грн (15,1 %), вартість нематеріальних активів - 34 тис. грн (51,5 %) та вартість інших необоротних активів - на 123 тис. грн (3,5 %).

В звітному 2023 році також відбулося зростання наявних об'єктів довгострокових фінансових інвестицій підприємства на 9002 тис. грн (0,2 %).

Зміна загальної вартості об'єктів необоротних активів компанії упродовж 2021-2023 років відображена на рис. 3.3.

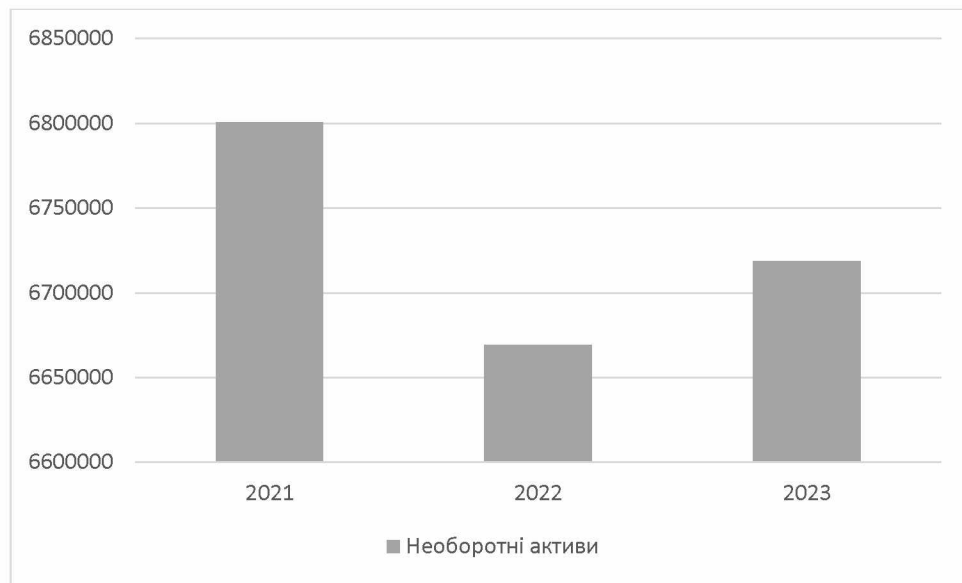

Рис. 3.3. Динаміка зміни об'єктів необоротних активів компанії упродовж 2021-2023 рр.

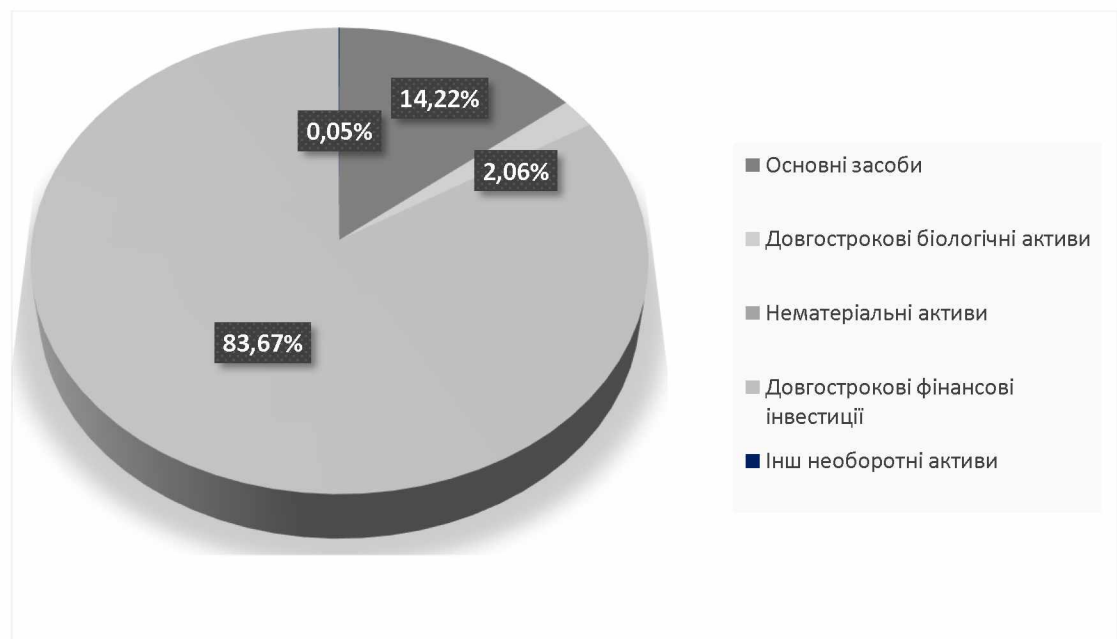

Рис. 3.4. Структура необоротних активів компанії у 2023 р.

Аналізуючи дану кругову діаграму (рис. 3.4) можна зробити висновок, що на кінець 2023 року основну частину серед об'єктів необоротних активів компанії становлять об'єкти довгострокових фінансових інвестицій, їх частка в структурі

об'єктів необоротних активів становить 83,7 %, середніми за величиною є об'єкти основних засобів, що становлять 14,2 %, а найменша частка припадає на об'єкти довгострокових біологічних активів (2,1 %) та на об'єкти інших необоротних активів і об'єкти нематеріальних активів, які на даному підприємстві в структурі займають менше за 0,0 % та суттєво не впливають на структуру необоротних активів даної компанії.

При аналізі об'єктів основних засобів на підприємстві також доцільно розглянути та відобразити класифікацію груп об'єктів основних засобів та їх структуру з метою проведення деталізації об'єктів основних засобів на підприємстві. Здійснення даного аналізу дозволяє дослідити зміну розміру кожної групи об'єктів основних засобів, а також дослідити зміну її динаміку упродовж декількох років.

До об'єктів основних засобів на підприємстві відносяться :

- наявні будинки та споруди;
- наявні об'єкти обладнання;
- наявні транспортні об'єкти;
- наявні об'єкти інших основних засобів.

Структура класифікаційних груп об'єктів основних засобів компанії відображена в табл. 3.5.

Аналізуючи показники структури об'єктів основних засобів компанії упродовж 2021-2023 років можна зробити висновок, що в звітному 2023 році порівняно з базовим 2021 роком сума вартості об'єктів будинків та споруд скоротилася на 11853 тис. грн (1,9 %), наявних об'єктів обладнання - на 16499 тис. грн (5,8 %), наявних транспортних об'єктів - на 29000 тис. грн (34,5 %).

В звітному 2023 році порівняно з базовим 2021 роком спостерігається збільшення вартості об'єктів інших основних засобів на 317 тис. грн (21, 7 %).

Таблиця 3.5

**Горизонтальний і вертикальний аналіз основних засобів
компанії за 2021-2023 рр. (станом на кінець року в оцінці за залишковою
вартістю)**

Група основних засобів	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Зміни (+,-) 2023 р. до 2021 р.		
	сума, тис. грн	у % до підсумку	сума, тис. грн	у % до підсумку	сума, тис. грн	у % до підсумку	суми, тис. грн	частки, в. п.	у %
Основні засоби – всього	1012491	100,0	981355	100,0	955456	100,0	-57035	-	-5,6
Будинки, та споруди	642083	63,4	634871	64,7	630230	66,0	-11853	+2,6	-1,9
Обладнання	284814	28,2	274553	28,0	268315	28,1	-16499	-0,1	-5,8
Транспорт	84136	8,3	70489	7,2	55136	5,8	-29000	-2,5	-34,5
Інші основні засоби	1458	0,1	1442	0,1	1775	0,1	317	-	+21,7

Динаміка зміни вартості об'єктів основних засобів упродовж періоду дослідження компанії представлена на рис. 3.5.

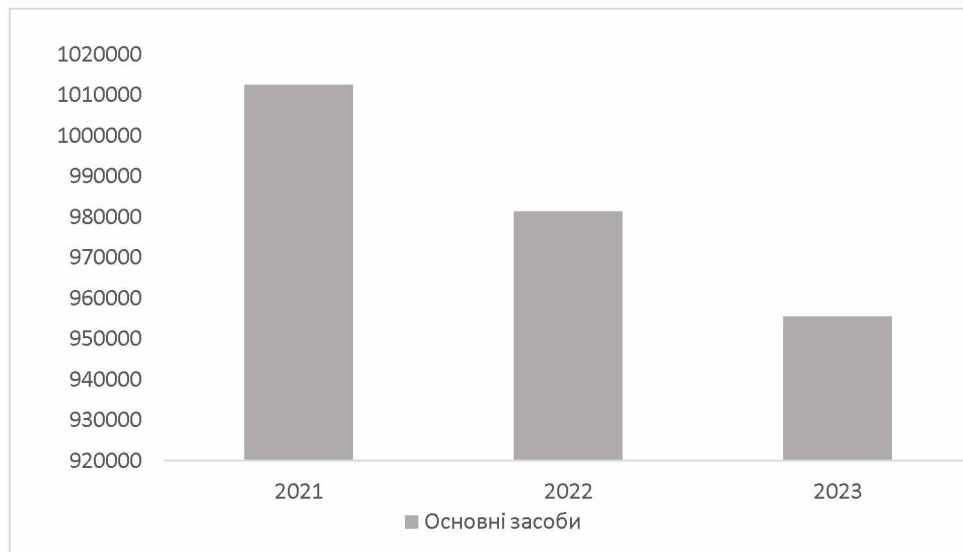

Рис. 3.5. Динаміка зміни основних засобів компанії
упродовж 2021-2023 рр.

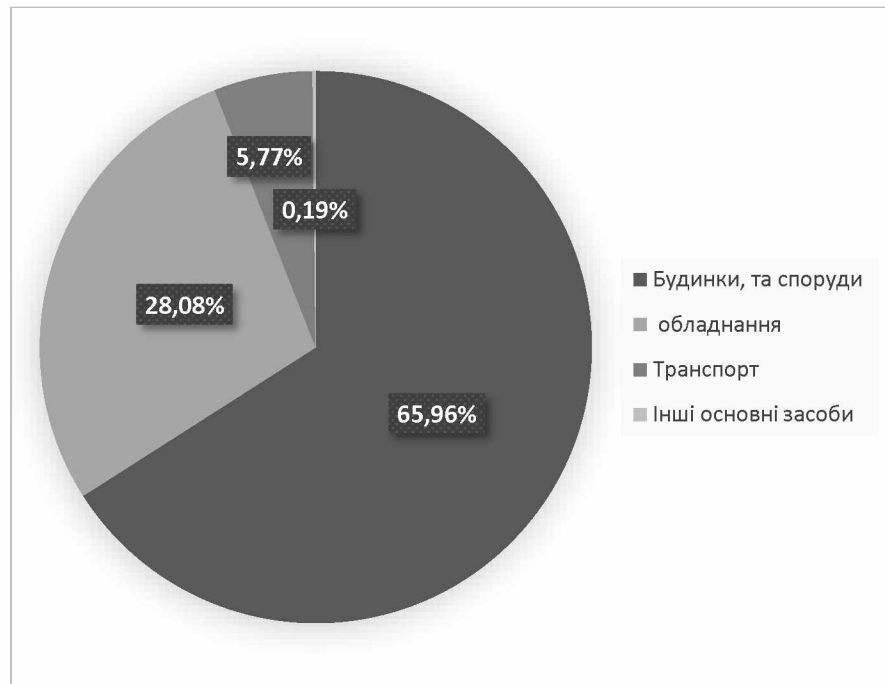

Рис. 3.6. Структура об'єктів основних засобів компанії у 2023 році

Аналізуючи структуру об'єктів основних засобів компанії можна зробити висновок, що на кінець 2023 року основну частину об'єктів основних засобів підприємства становлять будинки та споруди, їх частка – 66,0 % у загальній вартості об'єктів основних засобів підприємства.

Середню частку серед вартісних показників об'єктів основних засобів підприємства займають об'єкти обладнання підприємства, частка яких становить 28,1 % від загальної вартості основних засобів на підприємстві.

Найменшу питому вагу у показниках вартості об'єктів основних засобів підприємства займають об'єкти транспортних засобів (5,8 %) та об'єкти інших основних засобів (0,1 %).

3.3. Аналіз ефективності використання основних засобів та шляхи її підвищення

В процесі проведення аналізу основних засобів на підприємстві аналітики підприємства розраховують кількісні та якісні показники, що характеризують рівень забезпеченості підприємства об'єктами основних засобів, а також досліджують показники їх стану та визначають рівень ефективності їх використання.

До основних показників, які розраховують з метою аналізу рівня забезпеченості підприємства наявними об'єктами основних засобів відносяться рівень фондоозброєності та рівень фондозабезпеченості підприємства.

Рівень фондоозброєності - це показник, що характеризує суму вартості наявних об'єктів основних засобів, яка припадає на одного працівника підприємства. Даний показник розраховується за наступною формулою:

$$\text{ФО} = \text{ОЗ} \div \text{КП}, \quad (3.1)$$

де ФО - рівень фондоозброєності;

ОЗ- середньорічна вартість основних засобів;

КП - чисельність працівників підприємства.

Зростання даного показника свідчить про позитивну динаміку щодо фондоозброєності для підприємства, оскільки відображає збільшення суми вартості об'єктів основних засобів, що припадає в розрахунку на одного працівника підприємства і досягається шляхом збільшення вартості основних засобів на підприємстві або зменшенням кількості працівників на даному підприємстві.

Розрахунок рівня фондоозброєності компанії за 2021-2023 рр.:

2021 рік = $749336 \div 1210 = 619,3$ тис. грн/особа.

2022 рік = $733538 \div 934 = 785,4$ тис. грн/особа.

2023 рік = $705736 \div 862 = 818,7$ тис. грн/особа.

Одержані результати засвідчили, що упродовж 2021-2023 рр. відбулося підвищення рівня фондоозброєності з 619,3 тис. грн/особу у 2021 р. до 818,7 тис. грн/особу у 2023 р. (на 199,4 тис. грн/особу, або 32,2 %). Такі результати свідчать про покращення рівня фондоозброєності компанії, що обумовлено скороченням чисельності працюючих з 1210 осіб у 2021 р. до 862 осіб у 2023 р. (на 348 осіб, або 28,8 %).

Рівень фондозабезпеченості - це показник, що визначається сільськогосподарськими підприємствами і характеризує вартість основних засобів на 1 га сільськогосподарських угідь. Даний показник розраховується за формулою:

$$\Phi Z = OZ \div П, \quad (3.2)$$

де ΦZ – рівень фондозабезпеченості;

$П$ - сільськогосподарські угіддя, що знаходяться у розпорядженні сільськогосподарського підприємства.

В процесі здійснення аналізу наявних об'єктів основних засобів підприємства, також визначають показники рівня ефективності їх використання на підприємстві шляхом визначення двох основних коефіцієнтів рівня фондомісткості об'єктів основних засобів підприємства та рівня їх фондовіддачі.

Рівень фондомісткості підприємства - це якісний показник, що характеризує вартість наявних об'єктів основних засобів підприємства, що були витрачені для отримання однієї гривні доходу від виробленої продукції. Даний показник розраховується за наступною формулою:

$$\Phi M = OF \div ДР, \quad (3.3)$$

де OF – середньорічна вартість об'єктів основних засобів підприємства;

$ДР$ – чистий дохід від реалізації готової продукції.

Зниження даного показника свідчить про позитивні зміни в діяльності підприємства і досягається шляхом скорочення вартості наявних об'єктів основних засобів або збільшенням доходу від реалізації продукції.

Розрахунок рівня фондомісткості компанії за 2021-2023 рр.:

$$2021 \text{ рік} = 749336 \div 1712868 = 437,47 \text{ грн/грн.}$$

$$2022 \text{ рік} = 733538 \div 1273661 = 575,93 \text{ грн/грн.}$$

$$2023 \text{ рік} = 705736 \div 1474906 = 478,50 \text{ грн/грн.}$$

За результатами досліджень спостерігається нестійка тенденція щодо динаміки рівня фондомісткості: у базовому 2021 р. – 437,47 грн/грн, у минулому 2022 р. відбулося зростання до 575,93 грн/грн, а у звітному 2023 р. зниження до 478,50 грн/грн. Таку тенденцію можна пояснити коливаннями показників чистого доходу від реалізації продукції (скороченням у минулому році та збільшенням у звітному році), яке, в першу чергу, пояснюється введенням воєнного стану в Україна.

Рівень фондовіддачі - це показник що є зворотнім до показника рівня фондомісткості і відображає суму отриманого доходу від реалізації продукції на 1 грн використаних наявних об'єктів основних засобів.

Даний показник розраховується за формулою:

$$\text{ФВ} = \text{ДР} \div \text{ОФ}. \quad (3.3)$$

Зростання рівня даного показника свідчить про покращення результатів діяльності підприємства.

Розрахунок рівня фондовіддачі компанії за 2021-2023 рр.:

$$2021 \text{ рік} = 1712868 \div 749336 = 2285,85 \text{ грн/грн.}$$

$$2022 \text{ рік} = 1273661 \div 733538 = 1736,33 \text{ грн/грн.}$$

$$2023 \text{ рік} = 1474906 \div 705736 = 2089,88 \text{ грн/грн.}$$

Одержані значення показників рівня фондовіддачі теж підтверджують ознаки нестійкої тенденції щодо динаміки рівня фондовіддачі: у базовому 2021 р. – 2285,85 грн/грн, у минулому 2022 р. відбулося зниження до 1736,33 грн/грн, а у звітному 2023 р. зростання до 2089,88 грн/грн. Дана тенденція також обумовлена коливаннями показників чистого доходу від реалізації продукції

(скороченням у минулому році та збільшенням у звітному році), яке, в першу чергу, пояснюється введенням воєнного стану в Україна.

На підприємстві також розраховують показники пов'язані з рухом та вибуттям наявних об'єктів основних засобів. До даних розрахункових показників відносяться: коефіцієнт оновлення наявних об'єктів основних засобів, коефіцієнт зносу наявних об'єктів основних засобів, коефіцієнт придатності наявних об'єктів основних засобів.

Коефіцієнт оновлення наявних об'єктів основних засобів це якісний показник, що характеризує приріст вартості наявних об'єктів основних засобів на підприємстві. Зростання даного коефіцієнта свідчить про позитивні результати діяльності підприємства. Даний показник розраховується за формулою:

$$КП = \text{ПР} \div \text{ОЗ}_{\text{ПВ}}, \quad (3.4)$$

де ПР - приріст вартості наявних об'єктів основних засобів за звітний період;

ОЗ_{ПВ} - первісна вартість наявних об'єктів основних засобів на початок періоду.

Коефіцієнт придатності - це якісний показник, що характеризує частку придатних до використання наявних об'єктів основних засобів.

Даний коефіцієнт розраховується за формулою:

$$КО = \text{ОЗ}_{\text{ЗВ}} \div \text{ОЗ}_{\text{ПВ}}, \quad (3.5)$$

де ОЗ_{ЗВ} - залишкова вартість наявних об'єктів основних засобів, що знаходяться на балансі підприємстві.

Абсолютно оберненим до даного коефіцієнта є коефіцієнт зносу основних засобів на підприємстві який розраховується шляхом співвідношення суми нарахованого зносу на наявні об'єкти основних засобів на підприємстві до первісної вартості наявних об'єктів основних засобів на підприємстві. Даний коефіцієнт розраховується за формулою:

$$КЗ = З \div \text{ОЗ}_{\text{ПВ}}, \quad (3.6)$$

де 3 - сума накопиченого зносу на наявні об'єкти основних засобів підприємства.

Зростання рівня показника даного коефіцієнта негативно впливає на діяльність підприємства, так як даний коефіцієнт фактично відображає вартість наявних об'єктів основних засобів, що є непридатними для використання на підприємстві.

Коефіцієнти, що характеризують рух наявних об'єктів основних засобів компанії відображається в табл. 3.6.

Таблиця 3.6

**Показники руху та функціонального стану основних засобів
компанії в 2021 - 2023 рр.**

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення (+/-) 2023 р. від 2021 р.
Вихідна інформація, тис. грн				
Вартість основних засобів на початок року	1495075	1509452	1510907	+15832
Надійшло за рік	50785	23987	47335	-3450
Вибуло за рік	36408	22532	46 875	+10467
Вартість основних засобів на кінець року	1509452	1510907	1511367	+1915
Нараховано амортизації за рік	46151	51 832	56782	+10631
Знос основних засобів:				
а) на початок року	745262	760593	792690	+47428
б) на кінець року	760593	792690	818112	+57519
Показники руху та функціонального стану основних засобів				
Річний приріст (+) тис. грн.	14377	1455	460	-13917
Коефіцієнт оновлення	0,034	0,016	0,031	-0,003
Коефіцієнт вибуття	0,024	0,015	0,031	+0,007
Коефіцієнт приросту	0,010	0,001	0,000	-0,010
Коефіцієнт зносу	0,031	0,034	0,038	+0,007
Коефіцієнт придатності	0,969	0,966	0,962	-0,007
Період оновлення, років	5	6	7	+2
Коефіцієнт зносу :				
а) на початок року	0,498	0,504	0,525	+0,027
б) на кінець року	0,504	0,525	0,541	+0,037
Коефіцієнт придатності:				
а) на початок року	0,502	0,496	0,475	-0,027
б) на кінець року	0,496	0,475	0,459	-0,037

Аналізуючи розраховані показники руху та функціонального стану наявних об'єктів основних засобів на підприємстві упродовж 2021-2023 рр. було виявлено зменшення річного приросту наявних об'єктів основних засобів у 2023 р. порівняно з 2021 р. на 13917 тис. грн.

Значення показників коефіцієнта оновлення в звітному 2023 р. порівняно з базовим 2021 р. знизилося на 0,003, що є негативним фактором для компанії свідчать про зниження рівня надходження нових об'єктів основних засобів на дане підприємство.

Значення показників коефіцієнта вибуття об'єктів основних засобів на підприємстві в звітному 2023 р. порівняно з базовим 2021 р. підвищилися на 0,007, що свідчить про підвищення рівня реалізації або ліквідації об'єктів основних засобів на підприємстві.

Значення показників коефіцієнта приросту в звітному 2023 р. порівняно з базовим 2021 р. знизилося на 0,001, що свідчить про тенденцію до підвищення рівня вибуття об'єктів основних засобів над рівнем надходження. Значення показників коефіцієнту зносу в звітному 2023 р. порівняно з базовим 2021 р. підвищилося на 0,027, а значення коефіцієнтів придатності знизилося на 0,027, що свідчить про зниження рівня придатних до використання наявних об'єктів основних засобів на підприємстві і є негативним фактором для діяльності підприємства. Станом на кінець звітного 2023 р. порівняно з базовим 2021 р. значення показників коефіцієнту зносу підвищилося на 0,037, а значення показників коефіцієнта придатності знизилося на 0,037.

ВИСНОВКИ

Результати проведених у кваліфікаційній роботі дослідження з питань методики обліку та аналізу наявності та руху основних засобів компанії дозволяють сформулювати такі висновки.

1. Об'єкти основних засобів є найбільш важливими об'єктами на підприємстві, що безпосередньо впливають на здійснення господарської діяльності підприємства. Об'єкти основних засобів можуть класифікуватися за певними ознаками зокрема за участю процесів виробництва, за відділом в якому вони використовуються або в залежності від використання.

На даний час основною проблемою при введенні бухгалтерського обліку є відображення господарських операцій, які не мали місце в господарській діяльності підприємства раніше. Подібними господарськими операціями є отримання доходів та витрат, що виникають внаслідок здійснення бойових дій на території де розташовується підприємство.

2. Процес ведення бухгалтерського обліку об'єктів основних засобів на підприємстві регулюється за допомогою Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», а також Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби». Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» відображає принципи ведення бухгалтерського обліку, що є єдиними для всіх підприємств. Стандарт бухгалтерського обліку описує методи ведення бухгалтерського обліку основних засобів, а також їх альтернативні варіанти, що можуть використовуватися на підприємстві.

3. Ведення синтетичного обліку об'єктів основних засобів відбувається на рахунку 10 «Основні засоби». За дебетом даного рахунку відображається збільшення вартості об'єктів основних засобів, що знаходяться на підприємстві, а за кредитом зменшення первісної вартості об'єктів основних засобів. Сальдо по

даному рахунку відображає первісну вартість об'єктів основних засобів на кінець звітного періоду.

Інформація про об'єкти основних засобів відображається також у фінансовій звітності підприємства, зокрема, у формі № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та в формі № 5 «Примітки до річної фінансової звітності». В балансі підприємства відображена інформація про основні засоби підприємства в узагальненому вигляді, а в примітках до річної фінансової звітності відображена інформація про об'єкти основних засобів на підприємстві за окремими групами однорідних об'єктів основних засобів. У формах фінансової звітності відображена первісна вартість основних засобів, сума зносу об'єктів основних засобів, а також їх залишкова вартість.

Операції з обліку основних засобів безпосередньо впливають на процеси оподаткування підприємства зокрема на податок на додану вартість та податок на прибуток. Вплив на процес нарахування податку на додану вартість мають операції з придбання та реалізації об'єктів основних засобів, а також супутні операції пов'язані з основними засобами, що виконані сторонніми організаціями. Дані операції приливають на процес нарахування податку на додану вартість, оскільки вони є об'єктом оподаткування з податку на додану вартість та впливають на збільшення або зменшення суми нарахованого податкового зобов'язання з податку на додану вартість.

Операції з обліку об'єктів основних засобів також впливають на процес нарахування податку на прибуток підприємства скільки при здійсненні господарських операцій з об'єктами основних засобів виникають доходи та витрати підприємства, що впливають на процес нарахування податку на прибуток підприємства. До господарських операцій, що впливають на процес нарахування податку на прибуток підприємства, відносяться операції з амортизації об'єктів основних засобів, переоцінки об'єктів основних засобів, поточного ремонту основних засобів, а також ліквідації об'єктів основних

засобів. Відповідно збільшення витрат на підприємстві призводить до зменшення суми нарахованого податку на прибуток, а збільшення доходів призводить до збільшення суми податку на прибуток.

Інформація про об'єкти основних засобів є важливою для керівника підприємства та керівників окремих розділів, оскільки на основі даних керівник підприємства може прийняти рішення про купівлю, ремонт або продаж об'єктів основних засобів підприємства.

4. При здійсненні аналізу об'єктів основних засобів підприємства проводиться аналіз структури активів підприємства та основних засобів за окремими групами об'єктів основних засобів підприємства, а також визначається відхилення між показниками звітного року та показниками попередніх років з метою визначення тенденції до збільшення або зменшення окремих груп об'єктів основних засобів. Результати аналізу структури необоротних активів засвідчили, що в компанії переважають довгострокові фінансові інвестиції (понад 82 % в структурі необоротних активів), а частка основних засобів становить понад 14 %. У структурі основних засобів найбільшу частку займають будинки та споруди (понад 63 %) та обладнання (понад 28 %). Упродовж періоду дослідження спостерігається зростання рівня фондоозброєності з 619,3 тис. грн/особу у 2021 р. до 818,7 тис. грн/особу у 2023 р. (на 199,4 тис. грн/особу, або 32,2 %). Такі результати свідчать про покращення рівня фондоозброєності компанії, що обумовлено скороченням чисельності працюючих з 1210 осіб у 2021 р. до 862 осіб у 2023 р. (на 348 осіб, або 28,8 %).

Під час здійснення аналізу об'єктів основних засобів підприємства також визначають якісні показники, що характеризують стан об'єктів основних засобів на підприємстві до даних показників відноситься фондомісткість, фондівіддача, коефіцієнт придатності та коефіцієнт зносу об'єктів основних засобів. Якісними показниками що відображають рух об'єктів основних засобів на підприємстві є коефіцієнт оновлення основних засобів. Результати розрахунку показників

ефективності використання основних засобів засвідчили наявність нестійкої тенденції. Зниження показників ефективності використання у 2022 р. та незначне їх підвищення у 2023 р., що пояснюється викликами, обумовленими воєнним станом.

З метою покращення процесу введення бухгалтерського обліку основних засобів та кращого розкриття економічної сутності об'єктів основних засобів доцільним буде впровадити наступні пропозиції:

- створити нову економічну класифікацію поділу об'єктів основних засобів на об'єкти основних засобів, що знаходяться на окупованій території та об'єкти основних засобів, що знаходяться на підконтрольній території;

- відобразити в НП(С)БО 7 «Основні засоби» особливості обліку об'єктів основних засобів, що знаходяться на окупованих територіях;

- відобразити в плані рахунків бухгалтерського обліку рахунки доходів та витрат що відображають державну компенсацію за знищені об'єкти основних засобів підприємства та списання залишкові вартості знищених об'єктів основних засобів відповідно;

- під час здійснення аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства визначати коефіцієнт об'єктів основних засобів, які знаходяться на окупованих територіях, що визначатиметься шляхом співвідношення вартості основних засобів, які знаходяться на окупованих територіях до загальної вартості основних засобів підприємства